

ALEKSANDER VIDEČNIK

POSOJILNIŠTVO IN
HRANILNIŠTVO
V SAVINJSKI DOLINI

Celje 1991

ALEKSANDER VIDEČNIK

POSOJILNIŠTVO IN
HRANILNIŠTVO
V SAVINJSKI DOLINI

Celje 1991

Aleksander Videčnik
POSOJILNIŠTVO IN HRANILNIŠTVO
V SAVINJSKI DOLINI

V počastitev 110-letnice
ustanovitve Savinjske posojilnice
v Žalcu (1881)
in 100-letnice ustanovitve
Posojilnice na Vranskem

Izdala in založila Ljubljanska banka Celje, zanjo Jože Veber
Lektor Tone Gošnik
Oblikovala Marjana Bizilj
Tehnični urednik Niko Kupec
Stavek in montaža Grafika Novo mesto p.o.
Tiskala tiskarna Novo mesto, Novo mesto

Po mnenju Komiteja za kulturo SRS je zapis oproščen temeljnega prometnega davka.

Zaml je spomin na mnoge pokončne, pa vendar preproste ljudi, ki so s svojimi dejanji doprinesli k osamosvajanju slovenskega gospodarstva in politični zrelosti našega naroda.

Med nje sodijo tudi zadrugniki in branilničarji, saj so spregledali nakane tujcev, da nas s svojim denarjem za vedno podredijo ciljem njihovega pohlepa po naši deželi.

In Savinjčani so vedeli za svoj dolg! II. slovenski tabor, številne napredne in domoljubne zamisli so uresničili, gospodarsko razgledani so odločno stopili na pot napredka in neodvisnosti od tujcev.

Premalo smo doslej spregovorili o teh ljudeh, ker pač niso nosili zvenceh imen, toda njihova dejanja so bila daljnovidna, domoljubna in marsikdaj velika.

Zato gre Ljubljanski banki Celje priznanje, da se je v tretje odločila omogočiti zapis o ljudeh, ki so soustvarjali našo gospodarsko in občo kulturo.

Želimo, da bi predvsem mladi rod spoznaval prednike, ki so v časih brezupne odvisnosti od tujcev zaorali v ledino in posejali plemenito seme narodne zavesti. Bodimo nanje ponosni, saj smo drevo iz njihovih korenin!

ALEKSANDER VIDEČNIK

Mozirje, v juniju 1991

Zadružno povezovanje

Množice revnih in nerazgledanih ljudi so skozi stoletja trpele skrajno izkoriščanje kot cenena delovna sila. Po koncu fevdalizma smo tudi pri nas doživljali hude gospodarske pretrese, ko predvsem kmet ni našel pravega izhoda iz grenke vsestranske revščine. Narodni buditelji so tedaj opozarjali na potrebo po združevanju in videli izhod v zadružništvu.

Ni odveč obuditi spomin na prve začetke zadružništva, da bi bolje dojeli prizadevanja naših ljudi v drugi polovici preteklega stoletja.

Razlike med našimi in svetovnimi razmerami so seveda velike. Če so prve poizkuse zadružnega povezovanja doživljali v prvi polovici osemnajstega stoletja na Angleškem, to ni naključje. Tam je industrija že narokovala pravila življenja na najbolj brezobziren način, beda med delavstvom je povzročala velike socialne pretrese. Prvi ukrepi za povezovanje so bili seveda plod neizkušenosti in zato dokaj omejeni. Že leta 1769 so po zaslugi G. Maxwella na Škotskem ustanovili prve konzumne zadruge. Šlo je torej le za cenejše preživetje, saj so si ljudje obetali najti v konzumnih trgovinah cenejše blago, predvsem živila. Kasneje je Robert Owen postavil zadružna načela na drugačne temelje, ko je dejal »... potrebno je, da postanete sami svoji trgovci in fabrikantje...«. Seveda se je kmalu pokazalo, da njegove zamisli niso rodile pričakovanih sadov. Šele Howart je uspel ustanoviti ustrezno potrošniško zadruge.(1)

Ob tem je treba upoštevati, da so življenske razmere v različnih okoljih odvisne od številnih pojavov. Če je tedanja angleška družba že sodila med industrijske, je v naših krajih šlo bolj za reševanje razmer na vasi, torej v kmetijstvu, ki je tiste čase odločno prevladovalo. To, kar je bilo za druge narode morda najboljše, ni kazalo v celoti prenesti v naše razmere. Pri nas je šlo torej za dvoje: za osamosvajanje gospodarstva in za narodnostni boj. In prav zaradi tega je treba razumeti prizadevanja naših narodnih in gospodarskih buditeljev drugače kot denimo nemških, ki so njihovim razmeram primerno predvidevali zadružno gibanje.

Slovenci smo kljub svoji majhnosti v zadružništvu veliko pomenili. Lahko celo trdimo, da je zadružništvo pri nas dokaj staro, kajti že leta 1855 je v Ljubljani nastala prva (kreditna) zadruge »Obrtno pomožno društvo v Ljubljani«. Temu sledijo prizadevanja dr. Josipa Vošnjaka, inž. Mihaela Vošnjaka, dr. Janeza Evangelista Kreka in še številnih drugih.(2)

Prva svetovna vojna je zadružništvo precej oslabela in tudi zadružna zavest je hudo upadla. Ta čas so bili Slovenci brez Kreka, Vošnjakov

in njim podobnih ljudi. Vendar pa je mladi rod kmalu postavil zadrugištvu na raven, ki nam jo lahko zavidajo mnogo večji narodi od nas.

Janko Lesničar opozarja takoj po prvi svetovni vojni na »boj za zadrugišno moralno«. Seveda je vojni čas in obdobje velikih vojnih dobičkarjev ljudi pokvaril. Lesničar je zapisal: »Čim vidnejše mesto kdo zavzema v zadrugištvu, tembolj mu je nesebičnost dolžnost za to delati«. Drugi so spet opozarjali na osnovno zadrugišno načelo »Vsi za enega, eden za vse«. (3)

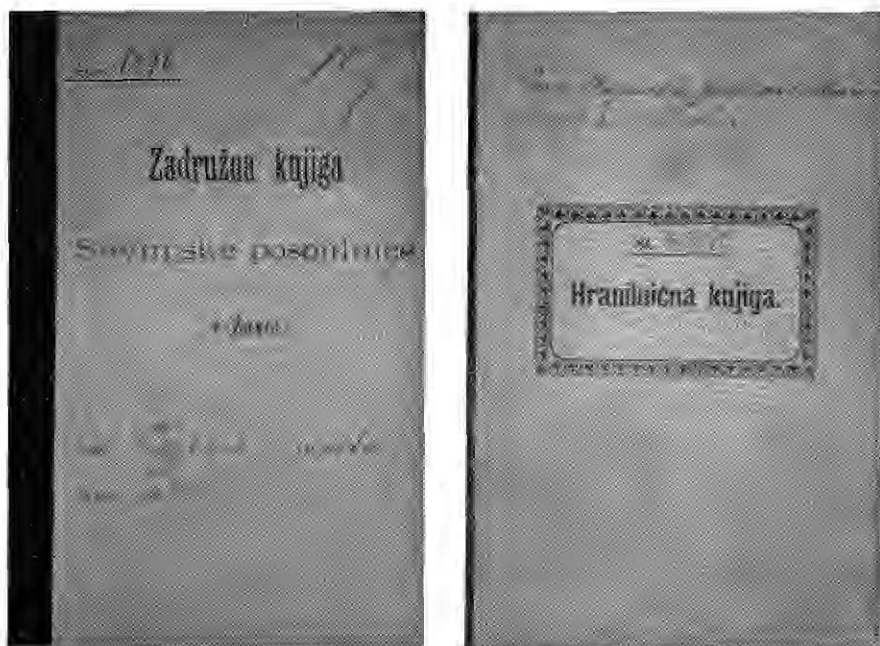
V dvajsetih letih tega stoletja smo Slovenci že imeli zadrug vseh vrst, tako za gospodarske dejavnosti v kmetijstvu in zunaj njega kot tiste za denarne posle. Toda ko so zadrug še prebolevale povojne razmere, se je pričela svetovna gospodarska kriza tridesetih let, ki je hudo zarezala v uspešnost zadrug vseh vrst. Seveda pa je najbolj prizadela denarne zavode, ki zaradi pomanjkanja denarja med ljudmi niso uspevali zbrati potrebna sredstva za posojila, hkrati pa je država z raznimi zakonskimi ukrepi omejevala denarni promet.

Brez vsakega dvoma je zadrugištvu uspešneje delovalo v predelih, kjer so ljudje nasploh bili bolj razgledani, kajti nazadnjaško misleči posamezniki so sejali nezaupanje v zadrugišna podjetja vseh vrst. In če iz tega zornega kota ocenjujemo zadrugištvu v Savinjski dolini potem je na dlani, da so kmetje kot hmeljarji in gospodarsko razgledani ljudje hitreje dojemali potrebo po zadrugišnih organizacijah na vseh področjih gospodarskega delovanja. K temu jih je silila med drugim tudi trgovina s hmeljem; hmeljarne so morale delovati na zadrugišni osnovi. Tudi razna kmetijska društva so pripomogla k hitrejšemu razvoju zadrugišne miselnosti, ki se je ohranila celo po drugi svetovni vojni, ko razmere zadrugištvu sprva niso bile naklonjene. Pa vendar, zadrugištvu je tudi tedaj, čeprav pod močnim vplivom politike in države, delovalo in izkazovalo določene uspehe pri gospodarjenju na kmetijah, posebno v hmeljarstvu.

Gotovo je sedaj čas, ko bo morale predvsem kmetijsko zadrugištvu doživljati ustrežnejše oblike, odločno pa bo morale biti v resnici »kmečko«. Kako je bilo zadrugištvu v Sloveniji razvito po podatkih iz leta 1935, naj ponazori sledeči prikaz:

Vseh zadrug je bilo 1.128, združevale pa so 257.522 članov in ustvarile 5.116.633.422 din denarnega prometa. Njihove naložbe so znašale 123.658.943 din, deleži članov so dosegli vrednost 20.839.826 din, rezervnih skladov je bilo 115.853.919 din, kreditne zadrug so posodile 1.178.281.006 din, hranilnih vlog pa so imele 1.482.687.712 din.

Številke, ki lahko vsakogar prepričajo o moči tedanjih zadrug! Samo denarnih zadrug je bilo 505, vendar pa sestavljalci podatkov opozarjajo, da vse zadrug niso dostavile poročil in da je treba k navedenim številkam o številu zadrug dodati še kakih 15 odst., kar pomeni, da bi se tudi ostali podatki ustrezno povišali. Naj še na kratko omenimo, kakšne zadrug so v podatkih zajete. Razen kreditnih (hranilnic in posojilnic) smo

Hranilne knjižice Posojilnice v Žalcu skozi čas

imeli še nabavne in prodajne, mlekarske in sirarske, vinarske in sadjarske, obrtniške, živinorejske in pašniške, kmetijske, strojne, elektrarniške, stavbne — naselbinske, tiskovne in založniške ter zavarovalne zadrug. Največ je bilo kreditnih zadrug.(4)

Daleč največja prednost raznih zadrug je bila v cenemem poslovanju. Že zamisel Raiffeisna, da naj poslujejo denarni zavodi v malih krajih in naj jih vodijo in upravljajo člani sami (ob tem ne kaže prezreti enostavnega načina knjigovodskih evidenc), kaže na to, da naj bo poslovanje kar se le da poceni. In res, če primerjamo računске zaključke hranilnic, kaj lahko opazimo naravnost neverjetno nizke stroške poslovanja. Nekoliko višji so bili pri posojilnicah, ker so te pogosteje poslovale, ne le ob nedeljah, imele pa so tudi v največ primerih poklicnega tajnika oziroma blagajnika.

Že Mihael Vošnjak je preko Zadružne zveze v Celju založil prve tiskovine za poslovanje denarnih zavodov. Tudi vzorčna pravila so tiskali, računске zaključke, ki so obsegali vsega le štiri strani, so uporabljali v vseh denarnih zavodih, ki so šteli kot zadružni. Regulativne hranilnice so poslovale že bolj po vzoru bank in torej znatno dražje. Razen tega pa je prevladovalo v tedanjih zadrugah prepričanje, da pomeni sodelovati nekaj častnega in da je torej to stvar osebnega ugleda.

Hranilne knjižice Posojilnice v Žalcu skozi čas

Oprema nekdanjih hranilnic oziroma posojilnic je bila kaj skromna. Največkrat so za težke poslovne knjige uporabljali pisalne pulte, obvezna ognjevarna blagajna je bila dejansko najdražji del opreme. Šele proti koncu štiridesetih let so se podeželski denarni zavodi sodobneje opremili, vendar razkošja ni bilo.

Zadružništvo pa ni služilo zgolj članom, imelo je daleč širše naloge solidarnosti in človečnosti nasploh. Domala vsi denarni zavodi so dejavno podpirali razna narodna društva in ustanove, domače občine in krajevne potrebe. Dajali so podpore slovenskim dijakom in vseučiliščnikom, ki so največkrat študirali na Dunaju ali v Gradcu, podpirali so obetavne umetnike, revne ljudi in razne dijaške kuhinje. Največkrat so bili deležni podpore gasilci; naj ob tem povemo, da je lahko denarni zavod vsestransko vplival na narodno plat delovanja nekega društva. Tako je pred prvo svetovno vojno Posojilnica Vranksko na vlogo domačega gasilskega društva postavila pogoj podpore s tem, da društvo uvede slovensko poveljevanje. Velike podpore narodnih denarnih zavodov so bile deležne čitalnice, ki so v času najhujšega narodnostnega boja spodbujale ljudi k slogi in slovenstvu. Tako so zadružniki naredili precej več kot so jim narekovala pravila ali pa tedanji predpisi. To dokazuje tudi primer Posojilnice na Vranskem: zadrugi »Rinka« v Solčavi je pomagala v Lo-

garski dolini zgraditi slovenski planinski dom kot odgovor na nemškega, ki ga je tam že zgradilo celjsko nemško planinsko društvo.(5)

Podobno ravnanje zadrug zasledimo tudi v času med obema svetovnjima vojnama, le da so tu liberalni zavodi podpirali njim sorodna društva, kmečke hranilnice pa so podpirale organizacije iz njihovega političnega tabora. Takšno ravnanje je bilo seveda opaziti že pred prvo svetovno vojno, vendar v manjši ostrini. Vsekakor pa je bilo vsem skupno pomagati članom v zadregi, teh pa ni manjkalo, saj je že v tridesetih letih prišlo do hude gospodarske krize. Potrebe po posojilih so presegale možnosti denarnih zavodov in tedaj so se ljudje marsikdaj zatekali v banke, ki pa niso poznale milosti, ko je šlo za izterjavo dolga, tudi tedaj ne, ko je zaradi tega morale premoženje na dražbo. Denar pač ne pozna usmiljenja.

Proti koncu tridesetih let je spet prišlo v mnogih krajih do narodnostnih trenj. Tudi v našem koncu Slovenije je bilo dosti tujcev, ki so ob vsemočnejšem naraščanju nacizma dvigovali glave. Treba je reči, da so naši ljudski denarni zavodi spet vedeli kje jim je mesto.

Zadružništvo je torej dejansko opravilo ogromno gospodarsko nalogo, tudi v Savinjski dolini.

Ogroženo slovenstvo

Po izidu zakona o društvih leta 1867 so množično ustanavljali nemška društva raznih vrst, katerih namen je bil »utrjevanje« nemštva na Spodnještajerskem. Gre za razna telovadna, pevska, planinska in podobna društva, ki so na zunaj imela domoljubno podobo. Med njimi je bilo prav gotovo najbolj vidno društvo »Suedmark«, saj je v načelu predstavljalo središče raznarodovalne politike v ogroženih predelih sedanje Slovenije.

Odvisnost od tujega kapitala je postajala vse bolj usodna, saj so številne kmetije propadle zaradi dolgov, največ pri denarnih zavodih, ki so jih vodili tujci. Družinski časopis »Bogoljub« navaja v letniku 1899 podatek, da je v kratkem na Avstrijskem propadlo preko 100.000 kmetij.

Seveda je pri nas to bilo tudi načrtno, saj so vladne sredine videle prav v kmetu Slovenca, ki jim je bil napoti pri ponemčenju krajine južno od osrednje Štajerske. Dr. Ivan Prijatelj je dokaj razumljivo osvetlil tisti čas, ko je med drugim zapisal: »To mizerijo slovenskega naroda v začetku ustavne dobe je dopolnjevalo še skrajno slabo gmotno stanje ljudstva. V kosteh so mu tičale še vse slabe posledice pred kratkim minule tlačanske dobe, v kateri je bil Slovenec hlapec, gospodar njegov pa Nемеc. Revni kmet je bil navezan na borno, skopo grudo, o podjetnosti in industriji ni bilo sledu. Tu, kakor v trgovini, je gospodoval še vedno tujec...«.(6) In spet navedba dr. Ivana Prijatelja: »... kot primer revščine... v začetku leta 1877 je bilo v kostanjeviški občini prodano posestvo, ocenjeno na 1080 goldinarjev, za cela 2 goldinarja tamošnji davkariji, ker nihče ni licitiral...«.

Kako gospodovalno so se tedaj obnašali tujci v naših krajih, nazorno pove izjava predsednika celjskega okrožnega sodišča Heinricherja ob registraciji celjske Posojilnice; tej je namreč na vse kriplje nasprotoval in ob tem izjavil, da sta izobraženstvo in kapital na Spodnještajerskem v rokah Nemcev oziroma nemška in da bo tako tudi v bodoče.(7) Znano je, da je taisti Heinricher Mihaelu Vošnjaku vseskozi nagajal in kasneje je prišlo celo do Vošnjakove pritožbe na vrhovno sodišče v Gradcu, predvsem zaradi neupoštevanja dvojezičnosti na celjskem sodišču.

Če so se številna nemška društva skrivala za podobo domoljubnosti, je Suedmarka javno delovala na raznarodovanju slovenskega življa. Številni nemško-nacionalni denarni zavodi so nudili kmetom »ugodna« posojila na vknjižbo. Suedmarka je od bank zahtevala podatke o prodanih slovenskih kmetijah, da bi na njih lahko naselili svoje somišljenike. Sprva je ta organizacija delovala le v Gradcu, kmalu pa je mrežo raz-

predla in tako približala svoje delovanje tudi podeželju, najbolj pa tam, kjer je bilo kaj njim podobnih ljudi.

Leta 1900 so v Gradcu na pobudo Suedmarke ustanovili denarni zavod »Suedmärkische Volksbank und Genossenschaft fuer Alpenlaender«. Registrirali so zavod kot zadrugo, ki je dajala osebna in hipotekarna posojila. Suedmarka je vanjo vložila 40.000 kron začetnega kapitala. Tako si je zagotovila v poslovanju popoln vpliv.

Delovanje te banke so podprli vsi nemško-nacionalni krogi, ti pa so tedaj imeli kapital v rokah. Ob ustanovitvi je štela 734 članov, ki so vplačali 45.695 k deležev. Hkranilnih vlog je bilo 83.054 k, deviznih poslov 7.766 k, danih posojil pa 25.004 k. Že leta 1906 so našteli 3937 članov, hranilnih vlog so imeli preko 4,382.000 k, deviznih poslov v vrednosti 1.353.829 k, medtem ko so namenili za posojila že 1,748.698 k. Ta poslovni uspeh je nedvomno treba pripisati političnemu pomenu, ki ga je banka imela.

Očitno Suedmarki poslovanje omenjene banke ni bilo povsem pogodu, zato so poskrbeli za ustanovitev nove in leta 1909 so v Gradcu registrirali zavod »Deutsche Heimstaettenbank«. Že v pravila so vpisali, da bodo svojo poslovnost usmerili v nemško-avstrijski alpski prostor. Kot vse kaže pa Suedmarki tudi ta rešitev ni zadoščala. Leta 1913 so v Gradcu ustanovili še »Besiedlungs — und Bodenschutzbank« (ime bi lahko prevedli: Naselitvena in zemljiško zaščitna banka). Že naslov banke dovolj zgovorno pove, čemu je bila namenjena. Banka se je kmalu preimenovala v »Deutschoesterreichische Bodenbank« (prevod: Nemško-avstrijska zemljiška banka).

Poleg teh osrednjih denarnih zavodov so postali kot posredovalci volje Suedmarke razni denarni zavodi na območjih, kjer je imela ta organizacija svoje načrte, tam je tudi vlagala svoj kapital. Seveda navedene dejavnosti niso bile edine, ki so služile raznarodovanju. Suedmarka je oskrbovala nemške knjižnice v krajih, ki so ji bili zanimivi, skrbela je za nemško šolstvo in razna njim naklonjena društva. Sem gotovo spada Schulverein, ki je deloval iz skrajno nacionalističnih stališč.⁽⁸⁾

Slovenski izobraženci so seveda skrbno spremljali dejavnost raznarodovalnih organizacij preko čitalnic, bralnih društev in ne nazadnje s tabornim gibanjem in so pridobivali množice ljudi za slovensko stvar. Končno so tu našli svoje mesto tudi narodni denarni zavodi.

Nikakor ne gre pri prizadevanjih za narodno veljavo prezreti razna druga društva kot gasilska, sokolska, orlovska, planinska in prosvetno-kulturna društva vseh vrst, ki so domala vsa delovala zavestno slovensko in osveščala ljudi v mestih in na deželi.

Osveščenost ljudi se je v veliki meri pokazala tudi v času majske deklaracije leta 1917, ki so jo množično podpisovali, čeprav to oblastem ni bilo po volji in se je odvijalo še v času prve svetovne vojne.

Po prvi svetovni vojni so bili hudi časi, pomanjkanje na vseh ravneh je pestilo naše ljudi in le počasi so se razmere urejale v novi državi, ki je dejansko orala ledino tako v gospodarskem kot v političnem pogledu. Kljub jugoslovanskemu hotenju pa je vendarle gospodarska moč v marsičem ostajala v rokah tujcev, ki so se kmalu spet čutili močne in mogočne. Tedanja oblast ni sledila temu razvoju, kar je imelo hude posledice, ki so se predvsem kazale v središčih, spet najbolj na štajerskem koncu, kjer so marsikje tujci postavili v odvisnost množice delavcev v industriji, ker je ta pač bila v njihovih rokah.

Zakaj slovensko hranilništvo

Slovenci živimo na prostoru, ki je že od nekdaj na prepihu gospodarskih in političnih zdrah. Dolga stoletja smo živeli pod nadoblastjo tujcev, ki so seveda z vsemi sredstvi skušali pridobiti poleg politike še gospodarsko nadoblast. Pri tem niso izbirali oblik za raznarodovanje slovenskega življa, posebno izrazito je bilo to v predelih tedanje spodnještajerske dežele.

Naši ljudje so bili v veliki večini kmetje, torej so živeli po vaseh, kamor glas, še manj pa učinek marčne revolucije leta 1845 ni segel. V središčih so trško in mestno oblast izvajali tujci in pri tem bili gospodje, domače ljudstvo pa je služilo njihovim hotenjem kot poceni delovna sila, hkrati pa kot sredina, nad katero so se politično izživljali. Na vasi so obvladovale oblast skupine raznih domačih mogotcev, ki niso bili do preprostih ljudi nič manj obzirni kot tujci.

V takih razmerah je naš človek dočakal tako dolgo željeno kmečko odvezo in konec fevdalne oblasti. Vendar tudi s tem njegov sen ni bil uresničen, saj so z odvezo prišli za marsikoga še težji časi. Kmetje tedaj niso gospodarili sodobno, saj jim nihče ni pomagal do naprednih gospodarskih spoznanj; bili so navajeni obdelovati zemljo, kot so jo pred njimi stoletja njihovi predniki. To pa je pomenilo golo preživljanje družine, ki so bile razen vsega še zelo številne. Pri hiši ni bilo denarja, saj niso pridelovali za trg, pa tudi če so kaj prodali, so jih pri ceni kupci zelo prizadeli.

K vsemu povedanemu je treba dodati še plačilne obveznosti, ki so jih nalagali predpisi o kmečki odvezi. Kmetje so morali tretjino vrednosti bivše fevdalne posesti plačati, ker pa so posestva ocenjevali predstavniki vladajočega sloja, je pogosto prišlo do izkoriščanja z visokimi ocenitvami, torej z visokim deležem plačila, ki je odpadel na kmeta. Vsled tega so se kmetje množično zadolževali in številna posestva so »šla na boben«. Pri tem je treba omeniti še nemogoč dedni zakon, ki je tedaj veljal v deželah avstrijske monarhije: tudi ta je pripomogel k hitremu propadanju kmetij; ne le pri nas, tudi v drugih predelih avstrijskega cesarstva je bilo tako.

Dr. Fran Jurtela je v sestavku Gospodarski položaj Slovencev v prejšnjem stoletju(9) zapisal med drugim tudi tole: »Sicer so v tedanji dobi obstojali po mestih denarni zavodi, toda bili so v tujih rokah... Zato našemu kmetu kredit pri teh zavodih ni bil pristopen in tudi ni bil primeren za njegove male gospodarske razmere, ker se je posojalo le na hipoteko. Razen tega pa je bil ta kredit zelo drag... Skušnja nam kaže, da na primer

posredni stroški pridobitve posojilničnega kredita od 200 do 300 goldinarjev približno kakih 60 goldinarjev iznašajo...«.

To potrjuje brezupno stanje kmeta, ki se je moral zadolžiti, če je hotel poravnati obveznosti, ki so se nenadoma pojavile. Tudi posojilodajalci po vaseh so bili oderuhi in so si na lahek način pridobivali bogastvo na račun kmeta.

Zanimivo in dokaj slikovito je opisal položaj zelo prizadeven narodni buditelj Božidar Rajič, ki je v članku Naše stališče in udružništvo v Slovenskem narodu leta 1871 zapisal: »... Rekši rešiti Slovence tvorno, rešil si ga dušno, razumevam to resnilo takole — spravimo li Slovence na to, da ne bode zadolžen, tedaj tvorno samostalen in bode si mogel spravljati potrebne pomočke za pravo in sebi primerno omiko, prisvojivši si to, rešen je, brez tega pa je brezpogojno izgubljen kakor Slovenec v sedanjih razmerah...«

Slovenstvo se je tiste čase bogatilo v čitalnicah, žal pa na gospodarsko plat osamosvajanja narodni buditelji niso polagali posebne pozornosti. Dr. Josip Vošnjak je nekajkrat opozarjal na dejstvo, da je narod lahko varen le, če je tudi gospodarsko samostojen, saj so potem raznarodovalni pritiski manj uspešni.

Odmevnost njegovih opozoril med narodnimi buditelji tistega časa je bila le malenkostna, ker so ti trdili, da je naš narod reven in da nima kaj prihraniti, zato ustanavljanje slovenskih denarnih zavodov ne bi bila smotrna rešitev iz težkega položaja, v katerem je ljudstvo.

Vendar pa je dr. Josip Vošnjak šele po vrnitvi s Češkega leta 1868 pričel z vsesplošnim prepričevanjem o pomembnosti ljudskih denarnih zavodov, ki jih je videl na Češkem. Tam so delovale hranilnice (založne) v veliko pomoč ljudem in narodu. V Slovenskem narodu (letnik 1868) je napisal vrsto člankov o izkušnjah Čehov v hranilništvu in dokazoval vse možnosti za podobne hranilnice oziroma posojilnice pri nas. Dr. Vošnjak je med drugim zapisal: »Češki voditelji so takoj v začetku spoznali, da samo z gojenjem narodne ideje pri malo omikanem, v siromaštvu zdihujočem ljudstvu nič ne bodo opravili. Nastopili so praktično pot ter predvsem se lotili gmotnih (materialnih) vprašanj... Ker na Slovenskem izvzemši ljubljansko obrtnijsko pomočnico (mislil je na najstarejši, od Čeha Jana Horaka leta 1855 ustanovljeni slovenski denarni zavod — Obrtno pomožno društvo v Ljubljani) ni enakih zavodov, ker pa so ravno ti zavodi na Češkem najbolj pripomogli, da se je povzdignil ves češki narod... moremo tudi mi Slovenci vso svojo pozornost obračati do teh zavodov, da jih povsod kar najhitreje skličemo v življenje...«.(10)

Sprva avstrijska zakonodaja ni bila naklonjena oblikovanju denarnih zavodov kot združnih ustanov, zato so ustanavljali takoimenovana hranilna društva po zakonu o društvih. Dokaj razširjena »regulativne« hranilnice, ki so jih ustanavljale predvsem občine pa tudi okraji, so bile organizirane po »regulativu« (predpisu) iz leta 1844. Ti denarni zavodi

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

PRAVILA

za zadrugo: „

registrirana zadruga z neomejeno odgovornostjo

in številka ...

I. Ciljni namen in namen društva

1.1. Ciljni namen društva ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

II. Zadrževalna društva (zadruga)

1.2. Zadrževalna društva ...

- 1.2.1. Zadrževalna društva ...
- 1.2.2. Zadrževalna društva ...
- 1.2.3. Zadrževalna društva ...
- 1.2.4. Zadrževalna društva ...
- 1.2.5. Zadrževalna društva ...
- 1.2.6. Zadrževalna društva ...
- 1.2.7. Zadrževalna društva ...
- 1.2.8. Zadrževalna društva ...
- 1.2.9. Zadrževalna društva ...
- 1.2.10. Zadrževalna društva ...
- 1.2.11. Zadrževalna društva ...
- 1.2.12. Zadrževalna društva ...
- 1.2.13. Zadrževalna društva ...
- 1.2.14. Zadrževalna društva ...
- 1.2.15. Zadrževalna društva ...
- 1.2.16. Zadrževalna društva ...
- 1.2.17. Zadrževalna društva ...
- 1.2.18. Zadrževalna društva ...
- 1.2.19. Zadrževalna društva ...
- 1.2.20. Zadrževalna društva ...
- 1.2.21. Zadrževalna društva ...
- 1.2.22. Zadrževalna društva ...
- 1.2.23. Zadrževalna društva ...
- 1.2.24. Zadrževalna društva ...
- 1.2.25. Zadrževalna društva ...
- 1.2.26. Zadrževalna društva ...
- 1.2.27. Zadrževalna društva ...
- 1.2.28. Zadrževalna društva ...
- 1.2.29. Zadrževalna društva ...
- 1.2.30. Zadrževalna društva ...
- 1.2.31. Zadrževalna društva ...
- 1.2.32. Zadrževalna društva ...
- 1.2.33. Zadrževalna društva ...
- 1.2.34. Zadrževalna društva ...
- 1.2.35. Zadrževalna društva ...
- 1.2.36. Zadrževalna društva ...
- 1.2.37. Zadrževalna društva ...
- 1.2.38. Zadrževalna društva ...
- 1.2.39. Zadrževalna društva ...
- 1.2.40. Zadrževalna društva ...
- 1.2.41. Zadrževalna društva ...
- 1.2.42. Zadrževalna društva ...
- 1.2.43. Zadrževalna društva ...
- 1.2.44. Zadrževalna društva ...
- 1.2.45. Zadrževalna društva ...
- 1.2.46. Zadrževalna društva ...
- 1.2.47. Zadrževalna društva ...
- 1.2.48. Zadrževalna društva ...
- 1.2.49. Zadrževalna društva ...
- 1.2.50. Zadrževalna društva ...
- 1.2.51. Zadrževalna društva ...
- 1.2.52. Zadrževalna društva ...
- 1.2.53. Zadrževalna društva ...
- 1.2.54. Zadrževalna društva ...
- 1.2.55. Zadrževalna društva ...
- 1.2.56. Zadrževalna društva ...
- 1.2.57. Zadrževalna društva ...
- 1.2.58. Zadrževalna društva ...
- 1.2.59. Zadrževalna društva ...
- 1.2.60. Zadrževalna društva ...
- 1.2.61. Zadrževalna društva ...
- 1.2.62. Zadrževalna društva ...
- 1.2.63. Zadrževalna društva ...
- 1.2.64. Zadrževalna društva ...
- 1.2.65. Zadrževalna društva ...
- 1.2.66. Zadrževalna društva ...
- 1.2.67. Zadrževalna društva ...
- 1.2.68. Zadrževalna društva ...
- 1.2.69. Zadrževalna društva ...
- 1.2.70. Zadrževalna društva ...
- 1.2.71. Zadrževalna društva ...
- 1.2.72. Zadrževalna društva ...
- 1.2.73. Zadrževalna društva ...
- 1.2.74. Zadrževalna društva ...
- 1.2.75. Zadrževalna društva ...
- 1.2.76. Zadrževalna društva ...
- 1.2.77. Zadrževalna društva ...
- 1.2.78. Zadrževalna društva ...
- 1.2.79. Zadrževalna društva ...
- 1.2.80. Zadrževalna društva ...
- 1.2.81. Zadrževalna društva ...
- 1.2.82. Zadrževalna društva ...
- 1.2.83. Zadrževalna društva ...
- 1.2.84. Zadrževalna društva ...
- 1.2.85. Zadrževalna društva ...
- 1.2.86. Zadrževalna društva ...
- 1.2.87. Zadrževalna društva ...
- 1.2.88. Zadrževalna društva ...
- 1.2.89. Zadrževalna društva ...
- 1.2.90. Zadrževalna društva ...
- 1.2.91. Zadrževalna društva ...
- 1.2.92. Zadrževalna društva ...
- 1.2.93. Zadrževalna društva ...
- 1.2.94. Zadrževalna društva ...
- 1.2.95. Zadrževalna društva ...
- 1.2.96. Zadrževalna društva ...
- 1.2.97. Zadrževalna društva ...
- 1.2.98. Zadrževalna društva ...
- 1.2.99. Zadrževalna društva ...
- 1.2.100. Zadrževalna društva ...

III. Zadrževalna društva (zadruga)

1.3. Zadrževalna društva ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

IV. Zadrževalna društva

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

V. Pravila

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Priloge k Statutu in Poslovni listi ...

Vzorčna pravila za denarne zavode (zadruge), kakor jih je izdal Mihael Vošnjak

so delovali povsem odvisno od politike tedanjih občin oziroma okrajev, upravne odbore so imenovali ustanovitelji, v tem organu pa je nujno soodločal oblastni predstavnik. Ni potrebno posebej omeniti, da so te hranilnice bile v rokah tujcev in njihovo orodje tudi za raznarodovanje.

Prelomnico v tem pogledu je prinesel takoimenovani »zadružni« zakon iz leta 1873. Po določilih tega zakona so se oblikovale zadružne hranilnice, ki so jih upravljali varčevalci preko zbora upravnega odbora in načelstva. Še bolj podrobno pa je hranilništvo urejal zakon iz leta 1889, ki so ga tedaj imenovali »rajfajznovski«, saj je bil pisan za denarne zavode, ki so poslovali po načelih in zamislih Raiffeisna.

Morda bi bilo treba omeniti še nekaj malega o vrstah hranilnic, ki so tedaj delovale pri nas in po svetu. Za razumevanje naših razmer je dovolj na kratko opisati načela Raiffeisna, Schulze-Delitscha in Vošnjakovk, kot so imenovali pri nas hranilnice, delno sestavljene po pravilih Mihaela Vošnjaka.

Bistvo poslovanja rajfajznovk je bilo v tem, da naj ima vsaka vas svojo hranilnico, ki služi prevenstveno kmečkemu stanu, kmetje sami naj jo vodijo brezplačno, posluje naj po možnosti brez deležev, posojila pa se dajejo le na zadolžnice; menice so izključene, dobiček pa naj ostane hranilnici.

Schulze-Delitsch je zastopal načelo, da je hranilnica zavod za vse stanove, delovanje obsega so večja območja, obratna sredstva predstavljajo vplačani članski deleži, dobiček pa se deli med članstvo.

Vošnjakovke so bile slovenska posebnost: dejansko je šlo za pravila, ki so vsebovala tako načela rajfajznovk kot tudi deličevk. Uvajali so velike in male članske dežele, ki so jih na začetku imenovali »ustanovni«, pri upravljanju pa so imeli glasove le »veliki« deleži. Posojila so odobravali na vse že ustaljene bančne načine, tudi na menice.

Ko so ob prelomnici devetnajstega stoletja na pobudo dr. Janeza Evangelista Kreka pričeli ustanavljati »kmečke« hranilnice, so te poslovale kot rajfajznovke.

Že smo omenili prizadevanja dr. Josipa Vošnjaka za slovenske denarne zavode. Ni naključje, da je prav on napisal prvi osnutek pravil za hranilnice. Ko je bil zdravnik v Šmarju pri Jelšah si je prizadeval, da bi tam ustanovili slovensko hranilnico. Zato je leta 1872 v koledarju Mohorjeve družbe objavil omenjena pravila, ki veljajo za prva tovrstna pri nas. No, oblasti so ustanovitev denarnega zavoda preprečile, saj nikakor niso dojele, da se slovenski narod gospodarsko prebuja. Če bi danes ocenjevali Vošnjakova pravila bi ugotovili, da gre za posnemanje čeških denarnih zavodov in za nekaj izvirnih Vošnjakovih zamisli. Vsekakor je opazno, da dr. Josip Vošnjak ni imel izkušenj na gospodarskem polju, vendar pa je njegova pobuda počasi le prodirala v vrste narodnih mož tistega časa.

Povsem drugačnega posluha za gospodarska vprašanja je bil njegov brat inž. Mihael Vošnjak, ki se je leta 1879 preselil v Celje. Dr. Josip Vošnjak je v Spominih zapisal o svojem bratu Mihaelu tudi tole:

»... In vendar sva bila zelo različnega značaja, jaz nagel in vzkipljiv, vrveč naprej neoziraje se na realne okoliščine, on miren, prevdarjajoč, kar se da doseči, določen cilj imajoč pred očmi, potem pa neomahljiv v svojih sklepih; jaz prepogostoma v zraku, recimo idealen, on zmerom na tleh, realen. Tudi v politiki sva bila deloma nasprotnega mnenja, jaz liberalen, on konzervativen... Še v eni lastnosti sva si bila z bratom Mihaelom različna in to v denarnih zadevah. On je bil varčen in vedel ceniti vrednost imetka, jaz tudi sicer nisem bil ravno potraten, ker nikoli nisem imel odveč za tratenje, pa varčeval nisem... Brat je bil v denarnih zadevah natančen in to natančnost je prenašal na mnogoštevilne denarne zavode, ki jih je pomagal ustanavljati...«(11)

O velikih dejanjih Mihaela Vošnjaka za uveljavljanje naših hranilnic in posojilnic je že veliko zapisanega. Iz njegovega dela, ko je bil deželni in državni poslanec, vemo iz najrazličnejših virov toliko, da lahko tudi tukaj ponovimo vzdevek, ki so mu ga nadedli njegovi vrstniki oziroma sodobniki — bil je »oče slovenskega hranilništva«.

Seveda pa bi brata Vošnjaka kaj malo uspela, če ne bi po naših krajih živeli odločni narodnozavedni ljudje, ki so bodisi kot pobudniki ali pa kot izvajalci gospodarskih osamosvajanj pripomogli k rasti naše narodne in gospodarske zavesti.

Brata Vošnjaka sta vsa prizadevanja za rast zadružne misli med Slovenci temeljila na narodno-političnem pogledu, torej se temu delu nista posvetila kot socialna dejavnika, temveč kot izkušena politika. Ob tem sta nenehno opozarjala na nevarnost potujočevanja slovenskega naroda. Opozarjala sta tudi na enotno slovensko zadružno organizacijo, ki naj ne dovoli vse močnejšega cepljenja sil znotraj ogroženih slovenskih narodnih vrst.

Nedvomno ima častno mesto med prvaki zadružništva na Slovenskem dr. Janez Evangelist Krek. Janko Lesničar ga v več primerih uvršča na drugo mesto zaslužnih mož, takoj za Mihaelom Vošnjakom. Krekova načela so bila v resnici mnogo bližja zadružnim načelom kot Vošnjakova. To je pač razumljivo zaradi njegove poudarjene socialne misli. V njej je Krek videl reševanje neznosnih socialnih razmer na vasi. Vendar pa samo zadružništvo nikakor ni bil glavni cilj Krekovih prizadevanj, kar je dobro razvidno iz pisma Petru Bohinjcu (12):

»Kolikor sem se jaz sedaj preorientiral, je vse to gibanje antiliberalno, zasluga mlajšega čilega duhovništva, katero je s svojimi kat.-političnimi društvi neizmerno pripomoglo za povzdig krščanskih idej... Po moji misli je to tudi edina pot za nas. Čitalnice in bralna društva povsod kašljajo nadušljivo, označujejoč, da jih marasmus senilis kmalu potegne v grob. Treba kaj novega. In to so baš katoliška politična društva. Samo ob sebi se umeje,

da mora eno društvo, ki v Ljubljani životari, na deželi kaj malo doseči!... Oprosti nekaj osebnega! Med mlajšimi si ti mož »comme il faut«. Poznajo te po imenu vsi, hvalijo te, govornik si, neustrašen tudi — evo cel mož! Poskusi pri vas! nekaj mož brez dvojbe takoj dobiš zase. K shodom, ki naj bi se vršili vsake tri mesece, privedo nekaj svojih sosedov in »liga« je gotova. Pot kako začeti, veš ti najbolje... Temelj po moji misli in skušnjavi je edino pravi: materialno utrditi kmeta predvsem, ker koder prigaja lakota, tam ni mesta niti idealom, niti moralizovanju. Posojilnice ali njihova reorganizacija, kmečke zadruge itd. so prva točka programa... Politika tudi po moji misli bodi cerkveno-pravno-politična.«

Kaj lahko razberemo iz vsebine napisanega? Krekov delovni program, ki mu je bil zvest do kraja svojega življenja. Zadrúžna organizacija naj torej po njegovem deluje znotraj krščanske politične stranke. Tako se je tudi zgodilo — ustanovi se Gospodarska zveza v Ljubljani, pa tudi Zadrúžna zveza v Ljubljani, ki si vsaka po svoje prizadevata za članstvo med zadrugami na deželi. Prizadevanja za ustanovitev ene zadrúžne organizacije na Slovenskem so se povsem izjalovila, čeprav je Krek v 12. številki »Narodnega gospodarja« 25. junija 1917 objavil članek Miloša Štiblerja »Ustvarimo enotno slovensko zadrúžno organizacijo«. In kot zatrjuje Štibler, mu je Krek v pismu v marsičem pritrjeval.(13)

Sicer pa ima vsaka stvar dve plati. Dobra stran tega strankarskega razdora je bila v tem, da se je zadrúžna propaganda hitro širila tudi po deželi, torej v vaseh in tam povzročila spoznavanje zadrúžne misli, ne le v denarnih zavodih, tudi v drugih oblikah zadrug, ki so lahko delovale v pomoč kmetu.

Prvi slovenski denarni zavod po novih načelih je bil ustanovljen leta 1871 v Ljutomeru, leto kasneje pa pri sv. Jakobu v Rožu. Že leta 1874 je pričela poslovati hranilnica v Mozirju, istega leta pa tudi v Šoštanju; sledila ji je hranilnica v Metliki. Tako je narodno denarništvo hitreje rastlo, kot so sprva predvidevali narodni buditelji.

Ni treba posebej poudarjati, da so ljudje, neuki denarnega poslovanja, sprva nekoliko nezaupljivo sprejemali pozive k varčevanju v hranilnicah. Vendar so najuglednejši prebivalci krajev, kjer so nastajali novi zavodi, bili dober zgled. Tudi v vodstvih zavodov so bili ugledni ljudje, ki so v kraju nekaj pomenili. Tu naj povemo, da je vse do narodnega slogaštva veljalo zgolj slovenstvo kot najvišji cilj. Šele po politični delitvi Slovencev na več strank, kar gotovo ni bilo v prid narodni stvari, so se stvari spremenile in kot bomo lahko pozneje ugotovili, se je dotedaj enotno hranilništvo cepilo, prevladovala so politična načela.

Zveza slovenskih posojilnic v Celju

Ko so se denarni zavodi vse bolj uveljavljali in širili je postalo jasno, da bo treba najti skupne cilje in predvsem v strokovnem pogledu pomagati hranilnicam, ki pač niso imele povsod večjih ljudi za njihovo vodenje. Tudi zaradi vsevečjega nagajanja oblasti, ki je ob vsaki priložnosti poskušala naprtiti novim slovenskim denarnim zavodom razne spodrsaljaje, je bilo nujno hitro ukrepati. Trdnejša povezava hranilnic oziroma posojilnic je edina lahko zagotovila uspešno premagovanje vseh vrst težav, ki so ponekod že hromile delo.

Mihael Vošnjak je zato 21. januarja 1883 sklical v Celju predstavnike vseh hranilnic z željo, da se dogovorijo o obliki povezave v Zvezo slovenskih posojilnic. Tako so Zvezo res tudi priklicali v življenje: bila je prva na Slovenskem in sploh na današnjem jugoslovanskem ozemlju. To je seveda hudo razburilo vladne kroge, saj so videli v Zvezi veliko nevarnost za hiter razvoj slovenskih denarnih zavodov. Le odločno posredovanje dr. Josipa Vošnjaka kot državnega poslanca na Dunaju je pripomoglo, da se je Zveza obdržala in pričela delovati.

Znotraj tedanjih hranilnic oziroma posojilnic posamezniki niso bili enotni v stališčih do nove Zveze. Številni med njimi, predvsem razumniki, so čutili nekakšno poseganje v njihove pristojnosti in kratenje samoupravnih pravic zavodov.

Omeniti velja, da so ustanovitev Zveze prav odločno podprli žalski posojilničarji, ki jih je na zboru vodil Janez Hausenbichler. Pozneje bomo opisali, kako so Zvezo, ko je prišla v hude težave, reševali v žalski posojilnici. In prav zato, ker je usoda in delovanje tesno povezano z Savinjsko posojilnico v Žalcu, se zdi umevno, da smo v tem poglavju zapisa nekoliko obširnejši.

Posezimo spet nekoliko po zapisih iz sedemdesetih let prejšnjega stoletja, da bomo pravilno dojeli odločnost Mihaela Vošnjaka v boju za Zvezo v Celju.

Novi združni zakon je sicer omogočal ustanavljanje zadrug, ni ga pa odločno pospeševal. Poleg tega je na Dunaju ministrstvo načrtno onemogočalo v naših deželah vse, kar je le malo dišalo po narodnem. Zato so slovenski politiki zapadli v nekakšen obup; k temu je veliko pripomogel tudi propad zavarovalne banke »Slovenija«. Prav to dejstvo so narodni nasprotniki krepko izkoristili in trdili, da Slovenci pač nismo sposobni samostojno gospodariti. Besede, zapisane v Slovenskem narodu 34/1878 izpod peresa narodnega odličnika Božidarja Rajiča, so dovolj zgovorne: »Kvar za toliko lepo ime, da se je toliko napačno zlorabilo

(mislil je na ime banke, op. A. V.)... Sedaj marsikateri vnemarnež in lahkoverni dobičnik zdihuje po krvavo in potno zasluženih peticah...«

Razpoloženje med Slovenci po vsem, kar se je zgodilo s slovensko banko, seveda ni moglo biti ugodno za prizadevanja pri ustanavljanju narodnih denarnih zavodov. Vendar se je kmalu oglašil časopis Slovenec, ki je 13. marca 1879 med drugim zapisal: »Odveč je gledati le na propad »Slovenije« (banke, op. A. V.). Snovati je treba posojilnice, poglejmo šoštanjsko. Samo, da se naš narod v materialnem, gospodarskem oziru na svoje noge postavi in iztrga iz rok oderuhov in nemškutarskih ali tujih denarnih zavodov.«

Mihael Vošnjak je v svoj prvotni posojilnični program za slovensko štajersko zapisal, da je treba sprva v mestih Celje, Maribor in Ptuj ustanoviti močne denarne zavode, ki naj bi bili temelj posojilnicam po deželj. Zato je uresničil načrt in ustanovil »Posojilnico v Celju«. Istega leta je pričela delovati tudi žalska »Savinjska posojilnica«.

Ko je Mihael Vošnjak sklical predstavnike posojilnic k snovanju Zveze, je delovalo že 14 slovenskih posojilnic.

Prav je, da ob tem predstavimo vsaj glavne točke programa Zveze slovenskih posojilnic v Celju. Njen glavni namen je bil: pospeševanje ustanavljanja narodnih denarnih zavodov na temelju zakona od 9. aprila 1873. Denarni zavodi naj se povežejo v opravilno zvezo posojilnicam in hranilnicam nuditi vso pravno in tehnično pomoč, pri tem pa Zveza nima nobenih pravic ravnati v imenu članic, če je izrecno za to ne pooblastijo. Zveza ima svoje načelstvo, pri katerem se vlagajo prošnje za sprejem v članstvo. Vsa poglobitna vprašanja se rešujejo na zboru Zveze, nato so se dogovorili še o podrobnostih poslovanja Zveze, ki je namenjena dejansko strokovni pomoči članicam. Pravila, ki so bila sprejeta, so podpisali Mihael Vošnjak, Janez Hausenbichler, Ivan Vošnjak, Anton Goričar in Jože Lipold, sama imena najvidnejših narodnih mož tistega časa.

V prvo načelstvo so bili izvoljeni Mihael Vošnjak, dr. Glančnik iz Maribora in dr. Pitamic iz Postojne. Zveza je delovala torej na širšem območju, njeno članstvo je pozneje seglo celo na Hrvaško.(14)

Mihael Vošnjak je seveda spet krepko prijel za vajeti nove organizacije in kot je že bilo pri njem v navadi, je delo opravljal brezplačno, zato je dr. K. Slanc v Slovenskem narodu 28. junija 1876 med drugim zapisal o njem: »... saj je bila Zveza Mihael Vošnjak... Ako ni bilo osebne požrtvovalnosti in dela za ‚božjo plačo‘, bi tudi teh uspehov ne bilo...«.

Dejansko je potem Zveza neposredno ustanavljala nove denarne zavode v krajih, kjer teh ni bilo in to po skupno sprejetem programu. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je število slovenskih posojilnic narastlo na 117. Ob takšnem uspehu kaže poudariti močno propagando Zveze in glasila Zadruga, ki ga je ta redno izdajala od leta 1884 dalje. Od leta 1890 so izhajali letni letopisi z vsemi podatki o zadrugah, članicah

Zveze. Obe publikaciji sta poleg statističnih podatkov redno objavljali tudi strokovne nasvete in navodila. Razen teh izdaj je Zveza prirejala v večjih središčih po slovenskem delu tedanjih dežel propagandne shode.

Naslovnica Letopisa Zveze slovenskih posojilnic v Celju

Po uvedbi rednih revizij poslovanja je Zveza zaposlila strokovnjake te stroke, ki so vsestransko pomagali denarnim zavodom tudi pri sestavljanju zaključnih računov in ob drugih priložnostih, ko je to bilo potrebno. Med slednjimi so bili znani Miloš Štibler, Ivan Lapajne, Avgust Endlicher, Franjo Jošt, Anton Kunej, Vladimir Pušcnjak, Benjamin Kunej in drugi.

Ker so marsikje denarne zavode ustanavljali v neugodnih gospodarskih razmerah, se je vsebolj kazala potreba po denarni centrali, ki bi usklajevala denarno maso v obe strani. Sprejemala naj bi vplačila viškov posameznih zavodov in drugim nudila sredstva za poslovne potrebe. To nalogo je deloma opravljala tedanja celjska Posojilnica, kmalu pa so potrebe postale večje in zato so v Zvezi razmišljali o »centralnem denarnem zavodu«. Na občnem zboru Zveze 8. oktobra 1890 je Ivan Lapajne utemeljil predlog za ustanovitev »skupne denarne zadruga«, ki bi delovala pri Zvezi, vendar pa tega na zboru niso sprejeli. Šele na zboru 19. oktobra 1905 so sprejeli preoblikovanje Zveze slovenskih posojilnic v Zadržno zvezo, ki je poslej skrbelo za osrednjo izravnavo denarja med članicami. Žal pa je vložila svoja sredstva v Glavno posojilnico v Ljubljani, ki je propadla in reševala je tudi povsem zavoženo šoštanjsko posojilnico, to pa je Zadržno zvezo Celju zelo oslabilo. Če k temu dodamo obvezna vojna posojila med prvo svetovno vojno, je razumljivo počasno hiranje te osrednje organizacije denarnih zavodov na Štajerskem. Verjetno najhujši poslovni udarec je Zveza doživela z zlomom Slovenske banke, v katero je vložila 6 milijonov din. Po likvidaciji te banke leta 1926 je Zveza dobila nazaj le delček denarja, komaj 22 odst. vplačane vsote. Priskočila je močna Savinjska posojilnica s svojimi vlogami in Zveza se je preselila v prostore dr. Riharda Bergmana v Žalec, vodil pa jo je Žalčan Ivan Roblek. Pod njegovim vodstvom si je Zveza nekoliko opomogla; cela štiri leta je delovala v Žalcu, leta 1931 pa se je vključila v Zvezo slovenskih zadrug v Ljubljani. Tako je bila končana pot Vošnjakove Zveze, tudi po zaslugi razcepljenosti naroda po politični plati. (15)

Ob koncu tega poglavja je potrebno prikazati še nekatere številčne podatke o zavodih, ki so bili vključeni v celjsko Zadržno zvezo.

Vrsta zadruga	število članov	hranil. vloge	posojila	upr. stroški
		(vrednostno v kronah)		
rajfajznovke posojilnice	10.977	57,817.278	30,322.902	301.050
	18.431	260,368.894	231,146.241	3,676.305
skupaj	29.408	318,186.172	261,469.144	3,977.356

Podatki zajemajo 94 denarnih zavodov (za poslovno leto 1922); od teh je bilo 60 rajfajznovk in 34 posojilnic. Denarni promet je znašal za

isto obdobje v rajfajznovkah 151,811.581 K, v posojilnicah pa 2,202,792.742 K. (16) Motčič deluje, ker so vrednosti izkazane v kronah, ki so v poslovnem letu 1922 še veljale. Vendar pa je primerjava zanimiva: rajfajznovk je številčno več, vendar je članstvo v njih bilo skromnejše. Poslovni stroški so seveda pri rajfajznovkah znatno nižji, kar je posledica nepoklicnega opravljanja poslov in seveda znatno manjšega denarnega prometa. Iz navedenega torej lahko razberemo, da so posojilnice, ki so delovale kot vošnjakovke ali kot izrazite deličevke, vključevale premožnejši del prebivalstva. Rajfajznovke so bile v glavnem kmečke hranilnice z enostavnim poslovanjem in z znatno manjšim obsegom dejavnosti. Tu naj razčistimo še oba pojma: hranilnica in posojilnica ter posojilnica. Znani zadružni strokovnjak Janko Lesničar, ki je dolga leta delal kot ravnatelj Zadružne zveze v Celju, pojmuje kot posojilnice tiste zavode, ki so poslovali po načelih Schulze-Delitscha oziroma Vošnjaka, medtem ko šteje rajfajznovke bolj za krajevne zavode, predvsem pa »kmečke« hranilnice in posojilnice.

Poglavja o zadružnih zvezah ne smemo končati, ne da bi posebej omenili zaslužne zadružnike v slovenskem merilu, vendar le tiste, ki so živeli in delali v Spodnji Savinjski dolini. V poglavju »Možje, ki zaslužijo priznanje«, je na straneh 107 — 111 Zadružnega zbornika iz leta 1937 zapisano tudi več imen iz naših krajev, pa jih naštejmo:

Za trideset let delovanja v zadružništvu so dobili priznanje: Andrej Antloga, Gotovlje, Franc Baš, Gotovlje, Miha Jošt, Gotovlje, Jože Naprudnik, Griže, Josip Omladič, Poljče, in Miha Pospoh, Griže.

Za dvajsetletno delovanje so bili odlikovani: Jože Kladnik, Vransko, Karel Košenina, Vransko, Anton Ottenschlaeger, Vransko, Alojz Schildenfeld, Vransko, in Vilko Senica iz Žalca.

Navedeni in še drugi so prejeli priznanja na proslavi v počastitev stoletnice rojstva Mihaela Vošnjaka v Ljubljani.

Denarniško poslovanje po prvi svetovni vojni

Večina naših hranilnic in posojilnic je tudi med prvo svetovno vojno poslovala redno, vendar pa nekoliko okrnjeno, saj se v vojnem času ni veliko vlagalo v razvoj gospodarstva, čeprav je na deželi bilo vsaj po letu 1915 dosti denarja, ker so cene kmečkim pridelkom spričo pomanjkanja hrane vseh vrst strmo naraščale. Marsikje so bili vodilni ljudje zavoda vpoklicani k vojakom in so na njihovo mesto prišli starejši ljudje, ki niso bili vojni obvezniki. Za denarne zavode, od katerih imamo ohranjene izvirne listine oziroma poslovne knjige je značilno, da so še bolj skrbno gospodarili spričo nestalnih razmer na trgu in tudi sicer nasploh. Vsaj v Savinjski dolini ne kaže, da je kateri izmed denarnih zavodov med prvo svetovno vojno prenehal poslovati.

Veliko negotovosti je seveda prinesel čas odločanja za svobodno državo južnih Slovanov, kot so temu tedaj rekli. Ljudje so brez pridržkov podpirali zamisel o takšni državi, tudi denarni zavodi niso stali ob strani. Izdatno so podpirali razne odbore za pripravo zborovanj in podpisovanje majske deklaracije. Njihov gmotni delež je bil gotovo odločilnega pomena, saj zavodi pod vplivom tujcev seveda niso pomagali, nasprotno: zaslediti je velika nasprotovanja in celo zahtevo po državnih ukrepih zoper tiste, ki so gmotno podpirali osveščanje Slovencev. Spet so naši narodni denarni zavodi potrdili svoje osnovno poslanstvo, da so namreč služili našim ljudem.

Opaziti je, da so mnogi dolžniki poravnavali dolgove pri denarnih zavodih, saj jim je to bilo omogočeno zaradi okoliščin, o katerih smo že govorili. Prihajalo je tudi do raznih nezdravih pojavov, ko so ljudje denarne zavode med seboj izigravali: pri enih so najemali nova posojila, da so lahko pri drugih stara poravnali, zato je marsikje posojilno poslovanje postalo nedonosno. S plačilom celotne dolžne vsote je upadal dohodek od obresti. Kar pa je bilo morda najhujše: ljudje so dejansko iz sebičnih razlogov opustili osnovno združeno misel o medsebojnem povezovanju z namenom pomagati drug drugemu.

V vodstvih naših denarnih zavodov je postalo jasno, da bo pomenila nova državna ureditev velike poslovne težave, kajti zavodi so imeli naložbe tudi v deželah, ki jih nova ureditev postavi preko mej nove države. Še bolj pa je skrbelo naše denarničarje vojno posojilo, ki je hudo bremenilo poslovne uspehe posojilnic oziroma hranilnic. Kot primer navajamo braslovško hranilnico in posojilnico, ki je vplačala kar 70.000 kron tega posojila. To so bili tedaj ogromni denarji in izpad takšne vsote bi krepko zamajal temelje denarnega zavoda.

Ob razsulu stare avstrijske države leta 1918 so se množice vojaštva premikale tudi po našem ozemlju, kar je pomenilo za prebivalce velike napore. Tu so denarni zavodi pomagali urediti prehodna zavetišča za umikajoče se vojake in tako razbremenili prebivalstvo neprijetnega navela beguncev.

Nova država SHS je seveda morala poskrbeti za ureditev denarnega trga. Denarni zavodi so imeli polne roke z žigosanjem kron, saj so le žigosane veljale kot plačilno sredstvo. Ta dela so hudo obremenjevala tajnike zavodov in sploh vodstva, saj je bilo ob žigosanju treba izgotoviti liste veljavnega denarja za osrednje denarne oblasti. Začetne organizacijske težave mlade države so bile seveda navzoče na vsakem koraku.

Dobro za ljudske denarne zavode je bilo, da so Zveze delovale neprekinjeno in sprti, pač po danih možnostih, ter obveščale članice, kako naj se prilagajajo novim razmeram. Tako se je poslovanje kmalu umirilo, seveda pa ne sam denarni trg. Treba je bilo predvidevati, da bo država poenotila valuto, da bo prišlo do zamenjave kron v dinarje, ki jih je država povzela kot veljavno valuto Kraljevine Srbije. Spet je čakalo denarne zavode veliko slabo plačanega dela. Zaključni računi za leto 1922 so bili narejeni še v kronah, sledila pa je zamenjava kron. Spet so morali v zavodih pisati neskončno dolge sezname in preračunavati krone v dinarje v razmerju 4 krone za dinar. Če upoštevamo tedanjo opremljenost denarnih zavodov, posebno še na deželi, si kaj lahko predstavljamo obseg dela, ki so ga posamezni denarni zavodi opravili.

Zakonov o zadrugah sprva niso menjavali ali dopolnjevali. Vsaj to je bilo za denarne zavode ugodno, saj so se v povojnem času pač prilagajali razmeram. Postopno pa so prihajale manjše spremembe v pravilih, ki pa niso korenito posegale v način poslovanja.

Ob vsem tem je treba poudariti, da so denarni zavodi, o katerih govorimo, zmogli preživeti vse omenjene težave le zaradi izredno nizkih upravnih stroškov. Po podatkih za poslovno leto 1922 za območje celjske Zadružne zveze so znašali pri hranilnicah le bori promile na denarni promet letno in pri posojilnicah komaj malo več. Če to povemo bolj določeno, potem je imela na primer rajfaznovka v Gotovljah 0,001 odstotka poslovnih stroškov (bila pa je po denarnem prometu ena večjih v dolini), medtem ko je braslovška posojilnica v istem obdobju beležila nekaj manj kot 2 promila upravnih izdatkov. (17)

In ne nazadnje, ljudje so od posojilnic kar nekako pričakovali tudi druge oblike pomoči, kot so denimo razne podpore revežem in za javne namene. Zato ni čudno, če beremo v Narodnem gospodarju (letnik 1931) med drugim tudi tole: «... Nastane namreč vprašanje, zakaj naj breme dobroteljnosti, žrtve za prosveto in za skupne gospodarske naprave nosijo ravno tisti, ki so bili ali radi stiske, ali radi izboljšanja gospodarstva prisiljeni najeti pri posojilnici posojilo. Ali ne bi veliko lažje te žrtve do-

prinašali tisti, ki imajo naložen denar po 5,6 in celo 7 odstotkov?» Pisec nato opozarja, da združništvo na ta in na druge načine izgublja svoj namen in vsebino. Hranilnice so nekoč nastale kot protiutež oduševanju in zaščiti malega človeka, po vojni pa marsikje prevzemajo vodstva teh zavodov ljudje, ki si jih nekako prisvajajo in izkoriščajo položaj izčrpane množice, posebnost na vasi.(18)

V tridesetih letih je bilo čutiti vsestransko prizadevanje za pospeševanje varčevanja preko denarnih zavodov. Nekatere hranilnice oziroma posojilnice so pričele na široko pritegovati tudi mlade, predvsem šolsko mladino. Uvajale so hranilnike in še druge oblike pozornosti do mladih, tako tudi razne nagrade marljivim dijakom in študentom. Znani slovenski združni strokovnjak dr. J. Basaj je med drugim zapisal: »Zbiranje mladinskih prihrankov pomeni za posojilnice delo za bodočnost posojilnice. To delo in ti stroški, ki jih ima posojilnica z mladinskim varčevanjem, predstavljajo nekake investicije, ki se bodo bogato poplačale posojilnici čez nekaj let. Mi ne smemo biti kratkovidni in gledati, ali delo takoj isti ali vsaj že drugi dan nosi sadove. Mi smo tukaj sejalcji na polju, kjer se bo sad in uspeh naše setve pokazal šele čez pet, deset let, ko ta mladina doraste...«.(19)

Tudi naše hranilnice in posojilnice so sledile vključevanju mladih varčevalcev. Kot primer lahko navedemo hranilnico v Grižah, ki je izdala zelo prikupen hranilnik; ker je v vodstvu zavoda sodeloval tudi šolski upravitelj, je bila povezava šola — hranilnica kar uspešna. Tudi drugod so si prizadevali za sodoben odnos do mladih ljudi.

Krizna leta so seveda močno vplivala na uspešnost denarnih zavodov. Denarja med ljudmi je bilo vse manj, naraščala je potreba po posojilih, prtok denarja pa je bil skromen, zato so se morale posojilnice ali hranilnice marsikdaj zadolžiti, da so lahko ustregle najnujnejšim primenom na svojem območju. Tako so obresti na posojila seveda rastle in denarni zavodi so se ubadali z velikimi težavami. Treba pa je hkrati povedati, da je takšno stanje doletelo prav posebno podeželske denarne zavode, kajti v mestih teh pojavov ni bilo tako hudo čutiti. Razumljivo nam postane, če upoštevamo hitro padanje cen kmetijskih pridelkov in hkrati naraščanje cen kmetijskim potrebščinam. Očitno je bilo stanje v kmetijstvu v južnih predelih takratne države Jugoslavije še znatno hujše kot pri nas, saj so tedanji narodni poslanci v Beogradu zahtevali hitre in nujne ukrepe za reševanje prezadolženosti kmetov. V tedanji Jugoslaviji je odločno prevladovalo kmečko prebivalstvo, saj industrija kot gospodarska veja ni bila razvita. Prav zato je bilo pričakovati odločne ukrepe države. Narodni gospodar piše, da se pripravlja zakon o zaščiti kmeta, ki da bo »globoko zarezal v privatno-pravne odnose med upnikom in dolžnikom, ne le z odločbami o odložitvi izvršb, temveč tudi z določbami o

delni razdolžitvi, o maksimiranju obrestne mere in o moratoriju denarnih zavodov.«(20)

Spričo takšnih obetov in zaradi neizterjanih vojnih dolgov, pa tudi zato, ker mnoge zunanje naložbe država ni ustrezno zavarovala oziroma uredila, je nastal med denarnimi zavodi preplah, zlasti med podeželskimi, ki so dejansko poslovali v veliki meri le s kmeti. Po drugi strani pa so pričakovanja teh ukrepov med kmeti budila neupravičena nadejanja o neki popolni ukinitvi kmečkih dolgov. To naj bi pomenilo, da bo kmečke dolgove plačala država, kar pa seveda vsakomur, ki se le malo spozna na gospodarstvo pove, da tako zaščita kmetov ne bo potekala.

Nekateri ekonomisti so opozarjali, da bo zakon omogočil spremembo kmečkih dolgov iz kratkoročnih v dolgoročne, zato so opozarjali na skrajno preišljenost zakonskih določil, saj bi ta lahko ogrozila množico malih varčevalcev, če ne bi vsestransko upoštevala dejanskih okoliščin. Leto 1932 je tako potekalo v razpravah o vsebini zakona, ki so ga pripravljali v Beogradu. Zanimivo je, da so nekateri celo predlagali, da bi se kmetu v bodoče postavile meje zadolževanja s predpisi. To so slovenske zadružne organizacije ostro zavračale; trdile so, da bi na ta način kmetu omejili svobodo pri gospodarjenju. Hkrati so poudarjale svoje poglede na črtanje kmečkih dolgov, ki so bili v nasprotju s stališči vlade, ki je seveda imela pred očmi le razmere v južnih predelih države. Slovenci so trdili, da bo kmet našel izhod samo v dobri zadružni organizaciji, ki jo naj država podpira, podpira naj tudi izobraževanje kmetov, da bodo sodobneje gospodarili.

In spet je glasilo Zadružne zveze Slovenije med drugim zapisalo: »Zadružništvo, kot je pri nas, predstavlja široko organiziranje varčevanja naših ljudi. Zadružništvo je vršilo propagando za varčevanje, ki je najboljša podlaga naprednega gospodarstva in ljudskega blagostanja. Ali naj potem zadružništvo te svoje nauke zataji, prekliče? Ali naj da prednost nesolidnosti pred solidnostjo, zapravljenosti pred varčnostjo, lenobno pred pridnostjo?...«(21)

Seveda je podobna nestrpnost zavladala tudi med kmeti v Savinjski dolini in med denarnimi zavodi, ki so v glavnem služili prav kmetom-zadružnikom. Da je šlo za resne pretrese v posojilnicah in hranilnicah v dolini, pričajo ohranjeni zapisniki vodstev denarnih zavodov. Razumljivo je bilo, da bodo zavodi dvakrat oškodovani: prvič zaradi upadanja prometa in drugič zaradi izpada dohodka od obresti za posojila, ki bi prišla pod udar zakona. Po prizadevanjih zadružnih zvez, tudi Glavne zveze v Beogradu, je prišlo že v predlogu zakona do določenih sprememb. Tako naj bi bili v odpis zajeti dolgovi kmetov z najmanj 75 ha obdelanih površin, od zaščite so izvzete terjatve trgovcev in obrtnikov. Zaščite bi bili deležni le tisti kmetje, ki so zadnja tri ali več let plačevali preko 16

odstotkov obresti in drugih stroškov za svoje dolgove. Že iz teh določil predloga zakona o zaščiti kmetov je jasno razvidno, da je država pisala zakon za razmere v južnih delih Jugoslavije. (22)

Zakon o zaščiti kmeta je bil sprejet 19. marca 1932, dopolnjen pa 20. decembra 1932. Ker so z izvajanjem tega zakona nastale v denarnih zavodih težavne razmere, je država 27. decembra 1932 izdala predpis »Uredba o ureditvi izplačil vlog pri posameznih denarnih zavodih«. S tem predpisom naj bi zavarovali denarne zavode, ki so zaradi kmečke zaščite postali omejeno likvidni. Zavod, ki je prosil za zaščito, je moral to izposlovati pri ministrstvu za trgovino in industrijo. Prošnji je bilo treba priložiti poleg ostalih podatkov o poslovanju še razpredelnico minimalnih izplačil hranilnih vlog na knjižicah ali tekočem računu. Po tej lestvici je moral zavod upoštevati omejeno izplačevanje vlog varčevalcev. Zavodi so lahko z omejevanjem izplačil prenehali, če jim je tako narekovala poslovna možnost. Niso pa mogli biti deležni te zaščite, če ministrstvo ni ustreglo prošnji za zaščito. Omejitve izplačil pa niso veljale za «nove» hranilne vloge, ki so jih izplačevali po dogovoru. Za nove vloge so šteli vse pologe po uveljavitvi zaščite v denarnem zavodu. (23)

Pretežna večina denarnih zavodov v Savinjski dolini se je poslužila uredbe o zaščiti denarnih zavodov, nekateri pa so kljubovali težavam in to s pridom koristili za propagando zaupanja v njihov denarni zavod.

Da kmečki dolgovi niso bili brez posledic za naše razmere, kaže primer odpisa v posojilnici Žalec, ki izkazuje v letu 1936, da je tako izgubila 669.838 din kmečkih posojil, dobiček je padel na borih 891 din, kar je bilo za tako poslovno dober zavod prava nesreča.

Seveda je zakon doživljal nenehne dopolnitve in spremembe, vendar pa je s časom postajal še neugodnejši za male denarne zavode. Vse posle v zvezi z odpisom kmečkih dolgov je opravljala Privilegirana agrarna banka v Beogradu, ki je v ta namen imela svojo podružnico v Ljubljani. Država je spet ukrepala centralistično, neglede na razmere v posameznih delih Jugoslavije. V takih razmerah je bilo vse glasnejše mnenje, da je gospodarska kriza zadušila male denarne zavode. Marsikje je bilo čutiti malodušje, vendar pa sta slovenski zadružni zvezi z vso vnemo mirili razburjenje in dokazovali, da je le v doslednem zadružnem načinu izhod iz težav.

Da so podeželske hranilnice oziroma posojilnice nosile težišče odpisovanja kmečkih dolgov pove podatek, ki ga navajamo v nadaljevanju. Od skupno 479,6 milijonov dinarjev kmečkih dolgov, ki jih je po zakonu o likvidaciji kmečkih dolgov prevzela na svojem območju ljubljanska podružnica Privilegirane agrarne banke, je odpadlo kar 375,7 milijona dinarjev na podeželske denarne zavode, le 88,8 milijonov dinarjev na regulativne posojilnice in na banke komaj 15 milijonov dinarjev. Tu se spet pokaže izrazito kmečki značaj podeželskih denarnih zavodov. (24)

V Savinjski dolini beležimo v kriznem času le tri primere, ko so morali nek denarni zavod ukiniti: gre za Kmečko hranilnico in posojilnico v Št. Juriju ob Taboru, za Kmečko hranilnico in posojilnico v Petrovčah in Kmečko hranilnico in posojilnico v Št. Petru. Vse druge so prebrodile težave in se obdržale do prihoda zasedbenih sil v letu 1941.

Denarni zavodi po letu 1941

Takoj po prihodu zasedbenih sil so Nemci pričeli z zaplembami slovenskega premoženja. Prva so prišla na vrsto društva in zadružne organizacije, torej tudi hranilnice in posojilnice. Zaplemba je veljala tudi za slovenske banke in »regulativne« hranilnice. Nemci so ustanovili zatem svoje denarne zavode, ponekod Volksbanke, drugod spet Raiffeisenkasse ali pa tudi Darlehenskasse. Vsi ti zavodi so poslovali po nemškem posojilničnem redu in vodili knjige v nemščini. Rajfajznovke so bile združene v zvezo teh hranilnic za deželo Štajersko v Gradec, kamor so tudi odvajale odvišna sredstva. Seveda so zavodi poslovali v svojih okoliščinah, torej le znotraj ozemlja države Nemčije. Prizadevali so si pritegniti k sodelovanju nekdanje zadružnike, vendar pa so se razmere vse bolj obračale v slabo zasedbenim oblastem in vse manj je bilo polnoštevlnih izvoljenih upravnih odborov. Na območju Savinjske doline so delovale le Riffeisensparkasse in na Vranskem tudi Darlehenskasse. Domala povsod so Nemci nadaljevali poslovanje denarnih zavodov v poslovnih prostorih nekdanjih posojilnic oziroma hranilnic.

Od premoženja, ki so ga pozneje dobile posojilnice in hranilnice nazaj, smemo največkrat šteti le nepremičnine in seveda del opreme poslovnih prostorov.

Morda še tole za obuditev zgodovinskega spomina. Zaplembe so bile utemeljene takole: »Auf Grund des Bescheides des Beauftragten fuer die Festigung des Deutschen Volkstums vom... (datum).«(25)

Poslovanje po letu 1945

Konec druge svetovne vojne so denarni zavodi pričakali največkrat brez kakršnekoli uradne predaje, saj so okupatorjevi uradniki panično zapustili osvobojeno ozemlje. Tam pa, kjer so denarne zavode vodili nekdanji slovenski združniki, so marsikje rešili vse nepremičnine in tudi manjše vsote denarja v blagajnah. Seveda velja to v prvi vrsti za podeželske denarne zavode. Pogosto so bile nekatere posojilnice ali hranilnice v času vojne povsem izropane; to se je največkrat dogajalo na »osvobojenih ozemljih«, v Savinjski dolini tak primer ni poznan.

Na srečo so še vedno bdeli nad premoženjem denarnih zavodov zavedni združniki, ki so preprečevali samovoljo nekaterih skupin. Takoj so nadaljevali delo, čeprav še niso imeli natančnih navodil kako. To je seveda marsikje pripeljalo do nesporazumov z novo nastalimi oblastmi. V Ljubljani so kmalu organizirali Denarni zavod Slovenije, ki je po strokovni plati vključeval regulativne hranilnice, ne pa toliko združnih. Ob tem naj omenimo, da je že v letu 1944 Denarni zavod Slovenije izdelal načrt za denarni razvoj in organizacijo pod naslovom Načrt vključitve regulativnih hranilnic v organizacijo denarnega gospodarstva v Sloveniji.⁽²⁶⁾ Domnevamo lahko, da je bil ta načrt napisan proti koncu leta 1944 na sedežu Denarnega zavoda Slovenije v osvobojenem Črnomlju. V tem zavodu so delali vidni denarniški strokovnjaki izpred druge svetovne vojne, kar priča kakovostna vsebina, napisana na 11 straneh. O tem pišemo zato, da bi opozorili na dejstvo o slovenskih prizadevanjih za sodobno denarniško mrežo po končani vojni, ki pa potem zaradi političnih pritiskov in podvrženosti že znani centralizaciji ni nikdar doživela uresničitve. Trdni dokazi so torej, da si je slovenska stran v okviru tedanjih oblasti (v okviru SNOS) prizadevala za ureditev denarniške dejavnosti, ki je bila na Slovenskem že utečena. Res je sicer, da so načrtovalci kot osrednjo bančno ustanovo v Sloveniji predvidevali Denarni zavod Slovenije. Ta bi nekako kot osrednja bančna ustanova Slovenije navezoval regulativne in združne hranilnice preko Zveze hranilnic Slovenije in Zveze denarnih zavodov združnega sektorja, vključevale pa bi se neposredno banke s podružnicami in seveda lastne podružnice. Načrt omenja še »javne blagajne«, ne pojasnjuje pa podrobneje, kaj misli s tem pojmom.

Žal pa se je hitro pokazalo, da strokovna predvidevanja ne bodo vzdržala političnih hotenj. Že v letu 1945, kmalu po koncu vojne, je slovensko ministrstvo za finance »imenovalo« upravni odbor Denarnega zavoda Slovenije, v njem pa niso bili strokovnjaki, ampak politiki. Že

leta 1946 so ta zavod ukini; njegovo vlogo je prevzela Narodna banka, ki je bila uradniško vodena iz Beograda.

Še bolj pa so se načrti o ljudskih denarnih zavodih podrli, ko je nova oblast takoj imenovala »delegate«, ki naj bi poskrbeli za nadaljnje delovanje posojilnic in hranilnic. Delegati so bili neke vrste nadzorniki v političnem smislu. Delovali so po navodilih osrednjih organov oblasti, seveda še pod pretvezo samoupravnih vodenj zavodov. V Ljubljani so ustanovili Iniciativni združni odbor, ki je poslej narekoval ukrepe in način poslovanja hranilnic in posojilnic. Ta odbor je imel tudi revizijski oddelek, saj so združne zveze ukini. Ni treba posebej poudarjati, da so navodila, ki so prihajala s tega naslova, izžarevala predvsem politična in ne gospodarska hotenja. O tem pozneje.

Najprej naj opišemo nekatere ukrepe, ki so se nanašali na denar v posojilnicah ali hranilnicah. Na temelju posebnih seznamov so varčevalci lahko dvigovali prihranke, ki so bili v rajfajzovkah med vojno, v Ljubljani pri Mestni hranilnici in to v razmerju $1 \text{ RM} = 0,60 \text{ din}$. Neka posebnost pa je bila pri dvigovanju starih hranilnih vlog (stari jugoslovanski dinarji). Zanje je veljala posebna razpredelnica, po kateri so te prihranke izplačevali v DFJ (dinar demokratične federativne Jugoslavije). Ta tabela je bil umotvor posebne vrste in so jo pripravili na Iniciativnem odboru v Ljubljani. Šlo je za to, da je tisti, ki je imel na računu denimo 2000 din, dobil izplačanih 1000 DFJ, potem pa je šlo po tabeli naglo navzdol po načelu: kdor ima več, dobi manj! Torej povsem skregano z načeli denarniškega poslovanja. Na ta način so hoteli kaznovati varčevalce z visokimi vlogami, češ da so denar dobili v »izkoriščevalski družbi«. Seznam za vloge, ki so jih tako izplačevali, pa je pripravila Narodna banka.(27)

V naših krajih so seveda ljudje imeli še nemški denar (RM). Denarni zavodi so imeli nalog ta denar zbrati in ga s potrebnimi sezname oddati okraju v Celje. Določeno je bilo, da so ta dela opravili v tričlanski komisiji, bankovce zvezali v snopiče, jih označili po bančnem običaju in napisali točne sezname z vsemi podatki o varčevalcih. Delo je bilo v skladu s stariimi navadami v denarnih zavodih zelo natančno opravljeno; da je bilo zamudno, ni treba posebej poudarjati. Po pripovedi predvojnega tajnika neke posojilnice v Savinjski dolini so potem tako pripravljene nemške bankovce skrbno prepeljali v Celje, tam oddali sezname in denar. Slednjega so enostavno, ne da bi ga kdo preštel ali sicer preveril, zmetali v kletne prostore Narodnega doma...(28)

Še nekaj zanimivega iz časa poslovanja ljudskih denarnih zavodov po letu 1945. Razumljivo je bilo, da so si v Ljubljani morali zagotoviti vrsto podatkov iz denarnih zavodov. Vendar je že kar na samem začetku bilo uvedeno silno administriranje in zbiranje nesmiselnih podatkov, kot na primer: okrožnica iz junija 1945 zahteva odgovor na 39 vprašanj; naslednja terja podatke o članstvu, sprašuje celo po številu pismenih in ne-

pismenih zadružnikov, kar daje slutiti, da so podatke zbirali za vso državo... Dopis Iniciativnega zadružnega odbora z dne 18. 12. 1945 sporoča braslovški hranilnici navodila za sklepčnost občnega zbora, ki so jih naši zadružniki poznali že v preteklem stoletju in na koncu zapove: »Pri tej priliki Vas opozarjamo, da v smislu demokratičnih načel in pridobitev narodno osvobodilne borbe že na skupščini ne sme noben član imeti več kot en glas, ne glede na število deležev, pa čeprav Vaša pravila morda to dopuščajo...«

Kako so si nekateri predstavljali zadružništvo, ki naj bi delovalo mimo pravil, je s tem razvidno. Razna poročila so tedaj pričeli zbirati tudi okraji in v posojilnicah so se dušili ob tolikem dopisovanju, tako značilnem celo za današnje dni. V okrožnici z dne 14. avgusta 1945 sporoča Iniciativni zadružni odbor nujno združevanje (fuzijo) denarnih zavodov, ki pomeni pričetek postopnega ukinjanja podeželskih denarnih zavodov. Zapisali so med drugim: »Pri vseh reformah, ki se pripravljajo, se bodo upoštevali interesi vseh prizadetih, v kolikor ti posebni interesi ne bodo ovirali koristi splošnosti...«(29)

Zakaj so v Ljubljani mislili, da je »fuzija« denarnih zavodov potrebna, pove tale odstavek iz okrožnice iniciativnega odbora z dne 18. 7. 1945, ki pravi: »V smislu današnjega zadružništva, resničnega ljudskega zadružništva, je potrebna v kraju samo ena kreditna zadruga. Kaj ste storili v vprašanju fuzije dosedanjih kreditnih zadrug Vašega okoliša v eno močno zadrugo? Kdaj boste to izvršili, če se to še ni zgodilo?«

Potek dogodkov je razviden iz zapisnikov denarnih zavodov, ki so še ohranjeni in ga bomo skušali nazorno prikazati, vendar je dejstvo, da so že spomladi leta 1947 pričeli ukinjati posojilnice in hranilnice na zelo enostaven način. Spet spomin že omenjenega tajnika posojilnice na Vranskem Franca Koširja: »Nekako spomladi smo dobili od okraja v Celju ustni nalog za predajo gotovine in inventarja posojilnice; vem, da ni bilo nobenega pisnega naročila ali odločbe, šlo je bolj po domače...«.

Tako bi lahko opisali odmiranje denarnih zavodov (zadružnih). Najprej so jih združevali, nato pa tako združene ukinili. Ponekod so ustanavljali »občinske ali krajevne« posojilnice, ki pa so končno bile tudi ukinjene oziroma vključene v bančno mrežo.

Kmečka hranilnica in posojilnica v Št. Petru v Savinjski dolini

Ustanovljena je bila leta 1905 kot zadruga z neomejeno zavezo. Že prvo leto delovanja je štela 24 članov in beležila za 280.000 k hranilnih vlog, posojila pa so tedaj znašala vsega 109.520 k. Denarni promet zadruge je bil 561.040 k.(30)

Prvo načelstvo so sestavljali: Franc Sedminek, posestnik iz Podloga, kot načelnik, Ivan Petrak, posestnik v Št. Petru, kot namestnik načelnika, Anton Cvenkl, trgovec iz Dobrteševasi, Josip Klopčič, nadučitelj v Št. Petru, Anton Košmelj, posestnik v Št. Petru, Alojz Šribar, posestnik iz Dobrteševasi, in Jurij Saveršnik, posestnik iz Št. Petra.

Denarni zavod je deloval kot rajfajznovka.

Zadružni delež je znašal 5 k.

Pozneje so delovali v vodstvu hranilnice in posojilnice: Franc Pogar, posestnik v Št. Petru, Josip Koželj, posestnik v Št. Petru, Franc Ušen, posestnik v Spodnjih Grušovljah, Josip Klopčič, nadučitelj v Št. Petru, Martin Hrovat, posestnik v Št. Petru, Gregor Košak, posestnik v Spodnjih Grušovljah, Valentin Ušen, Janez Svet, Andrej Četina, posestnik v Dobrteševasi, Vinko Jug, posestnik in sedlar iz Št. Petra.

Kot vse kaže, je denarni zavod zašel v težave, ki so pestile številne posojilnice in hranilnice po odpisu kmečkih dolgov in zaradi nelikvidnosti, saj je bila 3. aprila 1938 zanj razpisana likvidacija. Vodil jo je Anton Rožet, revizor Zadružne zveze v Ljubljani.(31)

Vabimo na svoj
občni zbor

ki se vrši dne 26. januarja 1933 ob 9. uri popoldne v posojilniški pisarni s sledečim dnevnim redom:

1. Poročila načelstva in nadzorstva. — 2. Čitanje revizijskega poročila. — 3. Potrjenje računskega zaključka. — 4. Situacija.

Kmečka hranilnica in posojilnica v Št. Petru v Sav. dolini,
registrirana zadruga z neomejeno zavezo.

Franc Sedminek. Anton Cvenkl.

Hranilnica in posojilnica v Gotovljah

Ustanovni občni zbor so sklicali jeseni leta 1901, vendar je zavod pričel poslovati šele v letu 1902.

Zadruga z neomejeno zavezo je delovala kot rajfajznovka.

Sprva so hranilnice in posojilnice navajale v svojih pravilih tudi območje, ki ga bodo poslovno zajemale, zato najdemo v prvih navedbah zapisan tale okoliš: Gotovlje, Galicija, Gornja Ponikva, Žalec, Št. Peter, Polzela, Št. Pavel in Griže. Že v letu 1911 so bistveno omejili poslovno območje, saj so medtem po številnih krajih že pričele delovati krajevne hranilnice.

Prvo načelstvo:

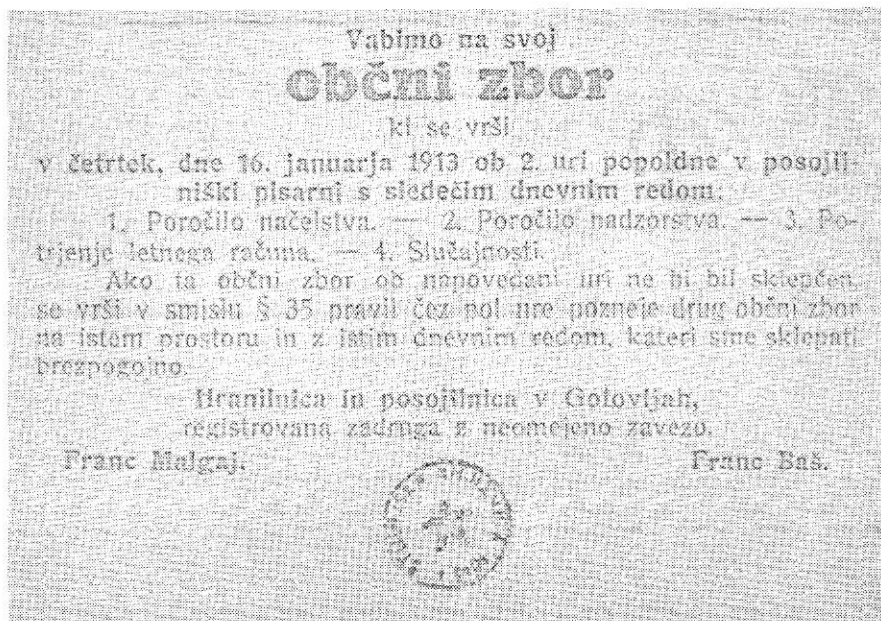
Blaž Brinovec, posestnik iz Gotovelj, kot načelnik, Franc Malgaj, posestnik iz Gotovelj, kot njegov namestnik, člani pa so bili Andrej Antloga, Luka Antloga, Franc Baš, Miha Jošt, Janez Rak, Franjo Jošt, revizor Zadržne zveze, in Jakob Zupančič, župnik v Gotovljah.

Pozneje so v vodstvu hranilnice sodelovali tudi Franc Brinovec, Ivan Rak, Jakob Hrapot, Franc Hrapot, Vinko Jordan in Ivan Trobiš.(32)

Za leto 1904 najdemo podatke, da je hranilnica imela tole načelstvo: Blaž Brinovec, načelnik, Franc Malgaj, namestnik, Franjo Jošt, tajnik,

Že leta 1913 je hranilnica priredila prvi tečaj za sodobno kmetijstvo, pozneje je to še večkrat ponovila

člani pa Andrej Antloga, Franc Baš, Mihael Jošt in Jakob Zupančič; računska preglednika sta bila Tone Goršek in Josip Zagode. V letu 1923 je hranilnica štela 173 člane, vsota deležev je znašala 2.050 k, hranilnih vlog so imeli 817.153 k, posojil pa so odobrili 218.602 k. V drugih denarnih zavodih so imeli naloženih 677.012 k, denarni promet pa je znašal 3.083.188 k. Iz teh podatkov kaj lahko razberemo uspešnost zavoda.(34)

Hranilnica je poslovala ob nedeljah in od vsega začetka v Malgajevi hiši (lastnik Franc Antloga-Zrnetov). Dolgoletni tajnik je bil domači nadučitelj Josip Brinar. Člani so bili poleg kmetov tudi trgovci in obrtniki, saj so hranilnico smatrali kot politično neopredeljeno. Gotovo je bila zasluga hranilnice, da je domače kmetijstvo društvo »Kmetovalec« uspešno delovalo, saj je gmotno podpirala razne strokovne tečaje o naprednem kmetovanju.(35)

Omeniti velja, da je nekaj let kot tajnik hranilnice deloval tudi Martin Poteko iz Žalca.

V letu 1929 so predmet poslovanja razširili na nabavo kmetijskih potrebščin in prodajo kmetijskih pridelkov.

Krizna leta niso obšla gotoveljske hranilnice, zato je leta 1935 zašla v velike likvidnostne težave in zaprosila za zaščito države.

Na občnem zboru leta 1937 so potrdili večje spremembe pravil, kar je zahtevala prilagoditev zakonskim določilom. V sodnem registru je vpisana likvidacija hranilnice in posojilnice v letu 1947.

Posojilnica na Vranskem

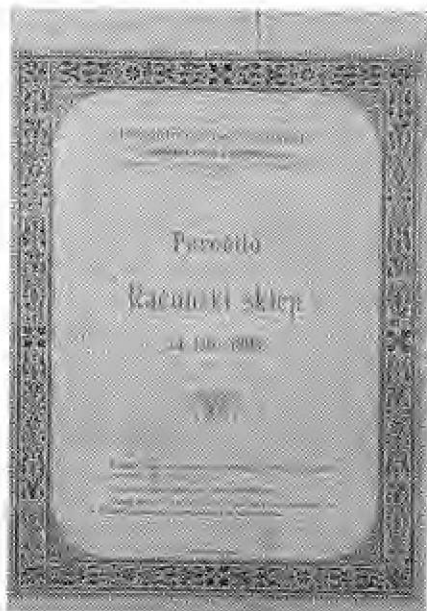
Pričela je poslovati leta 1891, vendar pa segajo prizadevanja za slovenski denarni zavod v tem kraju daleč nazaj. Že leta 1884 so sklenili na posebnem zboru, ki so ga imeli v tamošnji notarski pisarni, ustanoviti posojilnico s slovenskim poslovanjem. Ta zbor je vodil Mihael Vošnjak, podpisali so tudi pravila in naročili notarju Schwarzenbergu, naj opravi sodno zavedbo v register. Tedaj je bil v Celju predsednik okrožnega sodišča Heinricher, znan po protislovenskem prepričanju. Notar je bil pod njegovim vplivom in z registracijo posojilnice ni bilo nič. Tako se je ustanovitev zavlekla za sedem let.(36)

Prvo načelstvo so sestavljali: J. Oset, posestnik in trgovec na Vranskem, kot načelnik, Anton Svetina, notar na Vranskem, Franc Govedič, posestnik in trgovec na Vranskem, Anton Ottenschlaeger, posestnik in sedlar na Vranskem, Karel Schwentner, posestnik in trgovec na Vranskem, Jakob Brinovc, posestnik na Vranskem, Anton Kumer, posestnik na Vranskem, Jakob Mešič, posestnik na Vranskem, in Anton Balan, župnik na Vranskem.(37)

V letu 1904 so sestavljali načelstvo: Karel Schwentner, načelnik, Franjo Schaur, graščak, Jakob Brinovc, Mihael Jezovšek, notar, Anton

Dolgoletni in zaslužni tajnik Franc Kolšek

Kumer, Vincenc Geršak, župnik, Jakob Mešič, Anton Ottenschlaeger in Franjo Zdolšek. Računska preglednika sta bila Matija Sevnik in Janez Apat, tajnik pa Fran Kolšek.(38)

Ko omenjamo Frana Kolška naj povemo, da je tajniške posle opravljal vse do svoje smrti, torej dolga leta. Sploh ima Kolšek za uspešnost delovanja posojilnice neminljive zasluge.

Pozneje so v vodstvu posojilnice sodelovali še: Viktor Lipež, ravnatelj gimnazije v.p., Franc Zdolšek, župnik v Št. Jurju ob Taboru, Franc Oset, posestnik in trgovec na Vranskem, Matija Sevnik, c.k. nadoficial na Vranskem, Šimon Meglič, nadučitelj na Vranskem, dr. Edvard Šerko, zdravnik na Vranskem, Karl Košenina, posestnik na Vranskem, Franc Presečnik, notar na Vranskem, Ivan Brinovec, posestnik in gostilničar na Vranskem, dr. Juro Detiček, notar na Vranskem, Josip Lavrič, trgovec na Vranskem, Josip Kolar, posestnik na Vranskem, dr. Jože Gračner, odvetnik na Vranskem, in Ludvik Košir, trgovec in posestnik na Vranskem.(39)

Posojilnica je poslovala po načelih deličevk ali bolje kot vošnjakovka. Bila je zadruga z neomejenim jamstvom, registrirana po zakonu iz leta 1873.

Organi upravljanja so bili občni zbor, načelstvo in računsko pregledništvo.

Najprej so poslovali v občinski hiši; s tem so pomagali mali občini, saj so najemnino po 48 goldinarjev na leto plačali vnaprej za nekaj let. Pozneje so pridobili zgradbo sredi Vranskega, tako imenovano Grandovo hišo, sedaj številka 28; v njej so potem poslovali vse do dokončne ukinitve posojilnice. Sprva so poslovali le dvakrat na teden, pozneje pa vsak dan.

Ob ustanovitvi so določili kot delež 10 gld, za vloge nad 100 gld 5-odstotne obresti, za posojila pa so zaračunavali 6,5 odstotne obresti. Na samem začetku so dajali posojila izključno na dolžna pisma.

V knjigi zapisnikov posojilnice navajajo, da so s poslovanjem pričeli 13. maja 1891.

Posojilnica Vransko se je vključila v Zvezo slovenskih posojilnic v Celju kot redna članica.

Na občnem zboru leta 1892 so poročali, da šteje posojilnica 98 članov zadružnikov. Denarni promet, ki so ga v preteklem poslovnem letu ustvarili, je znašal 78.081 gld, hranilnih vlog so imeli 30.729 gld, posojil 86 zadružnikom pa so odobrili v višini 18.023 gld. Sklenili so znižati obrestno mero za hranilne vloge na 4,5 in za posojila na 6 odstotkov. Iz tega bi lahko sklepali, da je zavod ugodno posloval.

Že v letu 1897 so na občnem zboru namenili zajetno vsoto za dobrodelne namene, predvsem za narodna društva in ustanove. Izdatno so pričeli podpirati slovenska študentska združenja na Dunaju in v Gradcu.

Omenili smo že prizadevnega tajnika posojilnice Frana Kolška. V zapisniku občnega zbora leta 1902 najdemo omenjeno njegovo imenovanje za rednega tajnika posojilnice.

Posojilnica na Vranskem je uspešno poslovala in tako postajala pomemben dejavnik v tedanjem dogajanju na tem območju. Leta 1904 so imeli toliko dobička, da so razdelili za podpore slovenskim društvom, ustanovam in študentom razmeroma velika sredstva. Med podpiranci najdemo vseučiliščnike v Gradcu in na Dunaju, Čitalnico na Vranskem, domačo podružnico narodnega društva sv. Cirila in Metoda, Katoliško izobraževalno društvo Vransko, domače pevsko društvo in Slovensko planinsko društvo. Zanimiva je utemeljitev podpore domačemu gasilskemu društvu: »...podpora se dodeli, če taisto društvo pristopi k slovenski zvezi gasilskih društev in se bode slovensko komandovalo...« Posojilnica je podpirala tudi Obrtno šolo na Vranskem, kar se ponavlja še v naslednjih letih. Ščasoma so pričeli podeljevati štipendije dijakom oziroma študentom.

Posojilnica je vseskozi odlično poslovala; prvo svetovno vojno je dočkala kot dobro uveljavljen denarni zavod v slovenskem taboru.

Med vojno je poslovala redno, opaziti je sicer rahlo upadanje nekaterih poslov, kar je spričo vojnega stanja povsem razumljivo. Kljub temu je namenila znatna sredstva za Rdeči križ, morala pa je podpisati vrsto vojnih posojil.

Takoj po končani vojni je odobrila krajevnemu narodnemu odboru podporo v višini 2000 k »za vzdrževanje narodne odbrane in za preskr-

Posojilnica na Vranskem

vabi svoje p. n. zadrugarje

k rednemu občnemu zboru

na soboto 25. marca 1916 pop. ob 3. uri v zadržno pisarno na Vranskem li. št. 91.

Ako bi zbor ob treh ne bil sklepčen, se vrši eno uro pozneje drug občni zbor, kateri sme brezpogojno sklepati.

S p o r e d: 1. Poročilo načelstva. 2. Poročilo nadzorstva. 3. Potrjenje računa za l. 1915. 4. Poraba čisluga dobička. 5. Volitev načelstva in nadzorstva. 6. Nasveti.

Načelstvo.

bovališče za prehodne sestradane vojake...« Kupili so tudi deleže za krajevno elektrarno v Brodeh in namenili za propagando ob koroškem plebiscitu 1000 k.

V letu 1919 so določili obrestno mero za vloge 3 in za posojila 5 odstotkov.

V poslovnem letu 1925 so dvignili obrestne mere za hranilne vloge na 7 in posojila na 12 odstotkov. Kot kaže je bilo poslovanje uspešno, saj so izkazali 64.670 din čistega dobička, rezervni sklad je narastel na 146.838 din. Spet so razdelili del dobička v dobrodelne namene. Denar so namenili Sokolu, gasilskemu društvu, obrtno nadaljevalni šoli, vsi na Vranskem, in Hmeljarski šoli v Žalcu. Na občnem zboru so opozorili na slab poslovni položaj celjske zadruške zveze, zato so sklenili naložbe denarja preusmeriti v varnejše zavode.

V letu 1928 so sprejeli obsežnejše spremembe v pravilih. Pozivu k sodelovanju pri sanaciji celjske zadruške zveze se niso odzvali, ker da tega niso gmotno sposobni.

Trgu Vransko so pomagali pri gradnji pločnikov skozi kraj in plačali ceno škropilnega voza za občino. Tudi občinskim revežem so namenili podporo. Omogočili so razne gospodarske tečaje.

V začetku leta 1931 nastavijo Josipa Jovana kot tajnika posojilnice. Vendar pa je že čutili v poslovanju pojav krize, zato je dobiček manjši, vloge pa so bile še dokaj varne, saj so razpolagali z ustrezno visokim rezervnim skladom v višini 256.759 din.

V naslednjih letih so si prizadevali za premagovanje težav, v katerih so se znašli domala vsi denarni zavodi.

Na občnem zboru leta 1937 so zaprosili za zaščito denarnih zavodov pri ustreznem ministrstvu in jo tudi dosegli. Treba je poudariti, da je zakon o zaščiti veljal že od leta 1932, torej so se ga na Vranskem razmerno pozno poslužili, kar kaže na uspešnost in dobro gospodarjenje.

Občni zbor v letu 1940 je sprejel nekaj omejevalnih ukrepov, ki zrcalijo tedanje težko stanje v denarništvu. Uvedli so nanovo pristopnino v višini 5 din, za upravne stroške pri izplačilu posojil pa so zaračunavali 2 odstotka posojene vsote, ki pa ni smela preseči višine 100.000 din.

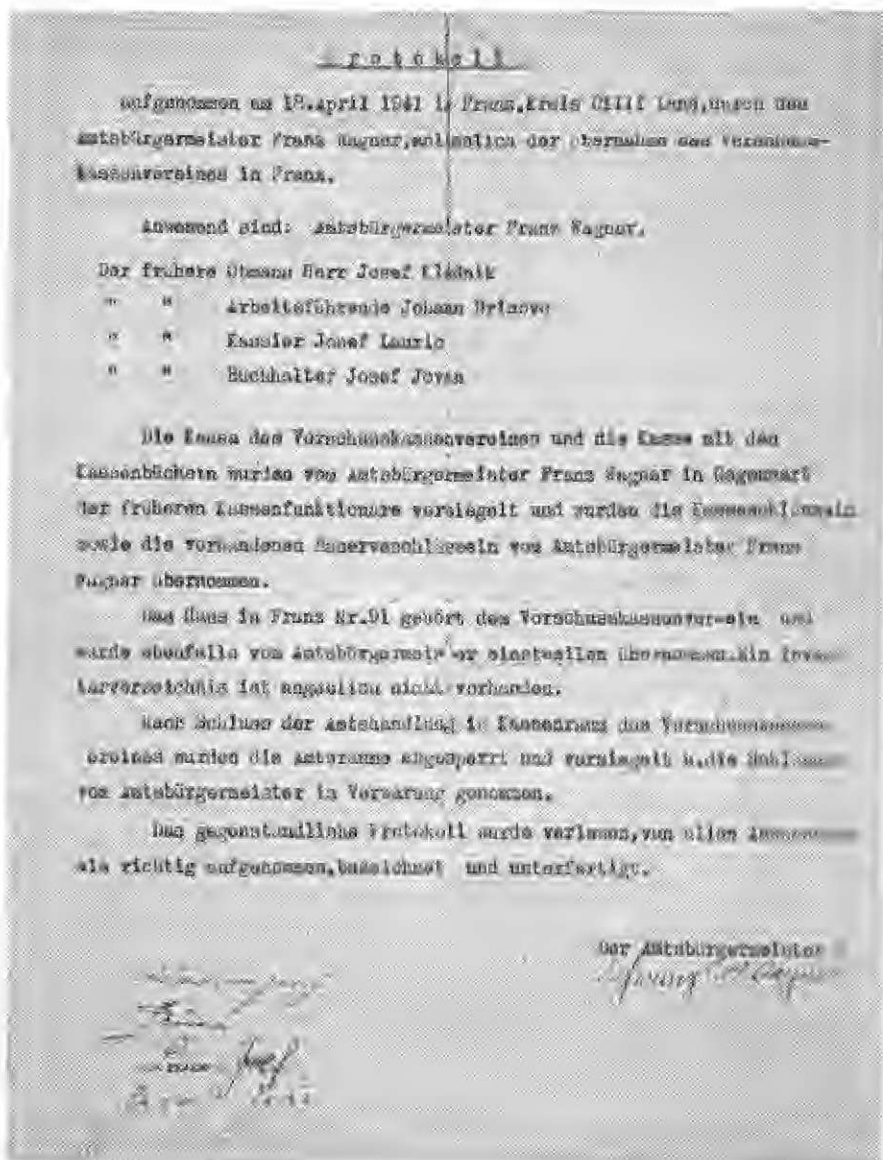
Negotovost in slutnja vojne sta verjetno preprečila sklepčnost na občnem zboru leta 1941, pa vendar so ga opravili uro po prvotnem sklicu. Tedaj so še namenili vranski čitalnici 2000 din za nabavo novih knjig.(40)

Takoj po zasedbi naših krajev po Nemcih so morali prekiniti poslovanje. Že 18. aprila 1941 je tedanji nemški župan Franz Wagner odredil predajo premoženja in prostorov. Za posojilnico so bili v predajni komisiji Josip Kladnik, Ivan Brinovec, Josip Lavrič in Josip Jovan. Nemško stran je zastopal kar župan sam.(41)

Med vojno je delovala na Vranskem nemška rajfajznovka in nekaj časa tudi »Darlehenskasse Franz«.

Takoj po drugi svetovni vojni so nadaljevali delo posojilnice v njenih poslovnih prostorih. Tajniške posle je vodil Franc Košir iz Prekope. Po nalogu ministrstva za finance Slovenije je postal tudi delegat tedanje oblasti. Bil je zadolžen za združitev obeh denarnih zavodov na Vranskem, zato je sklical 13. januarja 1946 izredni občni zbor posojilnice na

Zapisnik ob zplembi vranske posojilnice leta 1941

Vranskem. Na tem zboru so izvolili upravni odbor v teje sestavi: dr. Edvard Šerko, predsednik, Julij Sevnik, podpredsednik, in člani: Jože Lavrič, dr. Valentin Moertl, Franc Pečovnik, Ludvik Košir, Karl Košenina, Ivan Brinovec in Ivan Pungartnik. V nadzorni odbor so bili izvoljeni Franc Rožanc, Franc Ketiš in Ferdo Orožim.

Na tem zboru so sklenili likvidacijo nemške rajfajznovke in nekdanje Hranilnice in posojilnice Vrasko. Sprejeli so tudi sklep o višini, do katere se sme posojilnica zadolžiti (500.000 din), posojila pa so dajali do višine 25.000 din.

Pojasnili so tudi, da starih, predvojnih vlog ne obrestujejo, tako pa tudi ne tiste, naložene med vojno.

Že 2. junija 1946 so sklicali 55. redni občni zbor posojilnice. Na njem so ugotovili, da šteje posojilnica 253 članov. Sprejeli so nova pravila in potrdili na izrednem občnem zboru izvoljene organe posojilnice.

Poročali so tudi o poteku likvidacije medvojne rajfajznovke, za kar sta poskrbela kot likvidatorja Jože Lavrič in Ivan Pungartnik.(42)

Hranilnica in posojilnica v Braslovčah

Konec leta 1905 so se v Braslovčah odločili za ustanovitev denarnega zavoda na zadružnih temeljih in 28. 3. 1906 so v sodni register vpisali hranilnico kot zadrugo z neomejenim jamstvom. Pravila so sprejeli po Vošnjakovih načelih, torej so poslovali kot vošnjakovka.

V prvo načelstvo so bili izvoljeni Josip Bauer, trgovec, kot načelnik, Florjan Berk, posestnik, Spodnje Gorče, kot namestnik načelnika, in člani: Vinko Breznik, župan in posestnik v Braslovčah, Jožef Omladič, posestnik v Poljčah, Lovro Plaskan, posestnik v Braslovčah, in Karel Maršič, nadučitelj v Letušu.

V letu 1910 so vpeljali dve vrsti deležev, kar je bilo za vošnjakovke značilno, 10 in 2 k.(43)

Med poznejšimi člani vodstva zavoda so navedeni: Franc Rojnik, Podvrh, Franc Vrankovič, Rakovlje, Ivan Pretnar, Braslovče, Viktor Roessner, Braslovče, Ferdo Grah, usnjar v Braslovčah, Franc Plavc, Parižlje, Tone Omladič, Braslovče, Jože Prislán, Poljče, Jože Omladič, Poljče, Bine Omladič, Poljče, Adalbert Sulcer, Letuš, Riko Maršič, trgovec v Braslovčah, Ivan Korošec, posestnik v Glinjah, in Franc Plaskan, posestnik v Braslovčah.(44)

Med prizadevnimi ustanovnimi člani posojilnice je bil tudi Jože Omladič iz Spodnjih Poljč

Sredi trga v Braslovčah je poslovala hranilnica

Zapisnik ustanovnega občnega zbora hranilnice v Braslovčah z dne 28. januarja 1906

Ustanovitev

Ustanovitev hranilnice in posojilnice v Braslovčah, ki je namenjena pomoči kmetom in obrtnikom pri gospodarstvu in obrtništvu, in jim pomaga pri dobavi denarja za potrebe njihovega gospodarstva in obrtništvu.

Ustanovitev se je odločila, da se ustanovi hranilnica in posojilnica v Braslovčah, ki je namenjena pomoči kmetom in obrtnikom pri gospodarstvu in obrtništvu, in jim pomaga pri dobavi denarja za potrebe njihovega gospodarstva in obrtništvu.

Ustanovitev se je odločila, da se ustanovi hranilnica in posojilnica v Braslovčah, ki je namenjena pomoči kmetom in obrtnikom pri gospodarstvu in obrtništvu, in jim pomaga pri dobavi denarja za potrebe njihovega gospodarstva in obrtništvu.

Zapisnik ustanovnega občnega zbora hranilnice v Braslovčah z dne 28. januarja 1906

PRAVILA
za zadrugo

Hranilnica in posojilnica v Braslovčah
registrovana zadruga z neomejeno zavezo.

I. Firma, sedež in namen zadruge.

§ 1. Firma zadruge se glasi: „Hranilnica in posojilnica v Braslovčah, registrovana zadruga z neomejeno zavezo“.

Zadruga ima svoj sedež v Braslovčah.

§ 2. Zadruga ima namen: Pomagati zadrugnikom pri gospodarstvu in obrtništvu z denarnimi posojili.

II. Zadrugna denarna sredstva.

§ 3. Denarna sredstva so:

- a) zadrugni deleži;
- b) hranilne vloge in tekoči računi;
- c) denarji, katere zadruga ima posojeno ali v zajemlemih;
- d) rezervni fond, ki se zbira iz vstopnine in iz doneskov, katere morajo izposojevalci za ta fond donabiti.

Koliko vstopnine je vsakemu zadrugniku plažati in doneske izposojevalcev določuje načelstvo. Rezervni fond služi le za poravnane slučajnih izgub v zmislu statuta od 27. decembra 1920 (§ 2).

Pravila braslovške hranilnice

V knjigi zapisnikov hranilnice in posojilnice najdemo podrobne podatke o poslovanju in o raznih dogajanjih v zvezi s tem. Tako zasledimo, da sta v prvem računskem pregledništvu delovala Gothard Ferme, kaplan v Braslovčah, in Ivan Krefl, posestnik v Braslovčah. Prav tako velja zapisati, da je bil pobudnik za ustanovitev narodnega denarnega zavoda v kraju trgovec Josip Bauer. Hkrati je treba omeniti, da je tajniške posle dolga leta izredno prizadevno vodil Franc Lorber.

Po letu dni poslovanja so pripravili občni zbor in ugotovili: »Srečno se je premagalo prve in največje težkoče«, kar lahko z drugimi besedami pomeni, da so se v hranilnici in posojilnici poslovno že utrdili. Na tem občnem zboru so sprejeli sklep o deležih: za »ustanovnike« 10 k in 5 kr za »izposojevalce«.

Že v letu 1909 so ustvarili toliko dobička, da so lahko namenili kar zajetno vsoto v dobre namene. Upoštevali so društvo za otroško oskrbo, društvo za zatiranje jetike, Narodni svet in Društvo sv. Cirila in Metoda. Zanimivo je, da so nekemu Vodlaku prispevali za nabavo »umetne roke«. Hkrati so odločili, da bodo vsa pisma opremljali z narodno znamko Ciril-Methodovega društva.

Že leto dni kasneje se je pri dajanju posojil precej zataknilo in na seji načelstva so ugotovili: »Ljudstvo jemlje posojila v skrajni sili...«. Vendar pa so sklenili, da bodo tudi poslej poslovali za združnike brez pristojbin.

Spet so namenili denar za podpore študentom, Slovenskemu planinskemu društvu in Društvu sv. Cirila in Metoda.

V letu 1911 ugotavljajo splošno krizo med prebivalstvom, pa tudi hujskanje slovenskim zavodom nenaklonjenih krogov je pripomoglo k rahlemu upadanju prometa. Vse bolj se je pojavljalo politično nasprotovanje, ki je »žalostno, Slovence razdvojevalo v veliko veselje tujcev...« Zato so spet namenjali denar narodnim društvom neglede v katerem političnem taboru so ta delovala.

Za razumevanje razmer v celjski združni zvezi je zanimiv podatek, da so v braslovški hranilnici in posojilnici sredi leta 1911 sklicali izredni občni zbor, na katerem so tehtali izstop iz te zveze, ki je z napačnimi naložbami zabredla v gmotne težave. Kot kaže, so Braslovčani denar, naložen pri Združni zvezi v Celju že dvignili, zato na zboru niso sklenili izstopiti iz te zveze.

V letu 1912 so v braslovškem denarnem zavodu razpravljali o gradnji lastnega doma. Zakaj do uresničitve ni prišlo, lahko le domnevamo, verjetno pa je načrte preprečila prva svetovna vojna.

Leto 1913 ocenjujejo v zavodu za zelo kritično. Denarni trg čuti mrzlico političnih trenj v svetu, zato so tudi opazni množični dvigi hranilnih vlog. Pri nas pa je strankarski boj postajal vsebolj oster. Braslovško hranilnico so vodili liberalci, zato je lahko razumljiv zapis iz tistega časa, ki se glasi: »... Tista stranka, ki nima smisla za pravi napredek in hujška zoper vse obstoječe naprave, tista stranka, ki stremi edinole za osebnimi koristmi, tista stranka, ki pod imenom naprednjaštva hlapčuje in podpira naše narodne nasprotnike, ta klika se je po občih volitvah, ki so

14. November 1917.
Name: *Anton Znančič in posojilnica, Braslovica, Gradnja*
Auftrag gemäß, senden wir Ihnen heute mit Wertbrief portofrei im Wege der *Schnellleitung* ~~Überweisung~~ gegen Nachnahme von *K. 10000.-* *10% österr. Kriegsanleihe m. Neb. Kup.* *1/5.17* ferner *K. 272.-* in Baram, wofür wir Sie auf Depot-Konto, Dep-Schein Nr. *5340* Stund.-Schein Nr. *X* belasten.
K. 275.- Kolumbuhilfen
ab: 3.- System
K. 272.- Einlagen
Hochachtend
Filiale der Anglo-Oesterreichischen Bank
Graz

Obvestilo o vojnem posojilu iz leta 1917

za njo bile poraz, s posebno vehementnostjo vrgla na naš zavod.« Ti stavki v zapisniku braslovške hranilnice so značilni in dovolj zgovorni za tedanje razmere v našem političnem in gospodarskem življenju. Politična razdvojenost malega naroda je vedno voda na mlin tujcem, ki vsiljujejo ne le odvisnost od njihovega denarja, temveč tudi raznarodovanje.

Med prvo svetovno vojno je zavod posloval razmeram primerno, vendar redno. Seveda se je tedanje stanje v svetu odražalo na denarnem trgu. Kot so zapisali v zapisniku z občnega zbora za leto 1915«... je hudo občutiti zastoj v kupčiji s hmeljem, ki je naš glavni pridelek...«. Na zboru so sklenili omejiti posojila in določili, da bo poslej hranilnica poslovala le dvakrat v tednu. Na koncu zbora so izrazili željo po miru in »sreči junaki«. Omeniti še velja, da je bila letina hmelja v prvem letu vojne zelo slaba, tako so zapisali.

Na zboru leta 1916 so opozorili na množično dviganje vlog, toda že v drugi polovici leta je opaziti obilico denarja med ljudmi, zato so obrestno mero za vloge znižali na 4 odstotke. Vpisali so prvo vojno posojilo v višini 10.000 kron. Kljub negotovim razmeram so namenili podpore društvom in šolskim kuhinjam.

Zadnje leto prve svetovne vojne je potekalo v znamenju velikega pomanjkanja živil, zato so cene življenjskim potrebščinam strmo rastle in denarja je bilo spet v obilici. Temu primerno so padale obresti na hranilne vloge. Padec vrednostnih papirjev je povzročil denarnim zavodom velike skrbi. Braslovčani teh papirjev niso imeli, kar so na zboru posebej poudarili. Opozorili pa so na številne vojne dobičkarje, ki ljudem posojajo denar, zato ta posel pri denarnih zavodih upada. Spet so morali podpisati več vojnega posojila; to so naredili pod prisilo in z izraženo skrbjo za denar zavoda.

Iz dobička so namenili podpore Slovenski straži, Ciril-Metodovemu društvu, za Krekov spomenik, Slovenskemu planinskemu društvu in visokošolcem.

V letu 1919 so se ljudje srečavali s pojavi, ki jih sicer niso bili navajeni. Zapisnikar je zapisal: »V gospodarskem oziru pomeni za nas svobodna jugoslovanska država odrešenje... Kajti ne samo da so nas Nemci v bivši Avstriji politično zaslužnili — temveč tudi v gospodarskem pogledu so nas po vseh možnostih izkoriščali in ovirali razvoj narodnega gospodarstva... da nismo podlegli, gre velika zasluga prav našemu združništvu«.

Prebivalci so naprej izkazovali zaupanje v zavod, so poudarili na občnem zboru in potarnali o obsežnih nalogah v zvezi z žigosanjem denarja kronske veljave. Omenili so tudi skrb za naložbe v zavodih, ki so zunaj državne meje, pa še negotovost okoli vojnih posojil, ki niso ravno mala.

Naslednje leto 1920 še ni prineslo razreševanja vojnih posojil, pa tudi ne naložb zunaj države, še najmanj pa vračanje naloženega denarja v

avstrijskih zavodih. Viški denarja iz sedaj večjih hranilnih vlog so predstavljali težave, vendar so jih uspeli dobro naložiti. Kar huda je bila razprava o nameri domače kmetijske zadruge, da ustanovi svoj denarni zavod, če ne dovoli hranilnica vključitve polovice članov načelstva iz njihovih vrst in cenena posojila za odkup kmetijskih pridelkov. Zbor se s predlogom zadruge ni strinjal. Pozneje so takšen sklep obžalovali.

Leto 1921 je bilo poslovno dobro, le veliko dvigov vlog so zabeležili, ker je bila delovna sila za obdelovanje kmetijskih površin izredno draga. Posojila očitno niso bila zanimiva, saj je njihovo število hitro padalo.

Denarno poslovanje v braslovški hranilnici je bilo zelo odvisno od hmeljske letine in seveda od cen tega pridelka. Tako so dosegali v letu 1922 sorazmerno ugodne in visoke cene za pridelek. Zato so ljudje pohiteli vračati hranilnici posojila.

Govorili so tudi o vojnem posojilu, ki bremeni hranilnico kar za 88.171 k. Država še ni nič naredila, da bi ta denar izterjali. Kljub neposlovni konkurenci druge hranilnice v kraju posojilnica dobro uspeva. Netenje nezaupanja v »naš« denarni zavod je kratkovidno dejanje in o tem so zapisali: »... Naša posojilnica ni nikoli politično delovala — ljudstvu naj bo povsem na prosto dano kam shrani svoj denar, denarni zavodi bi se morali sporazumevati, ne pa med seboj uničevati...«. Dovolj zgovorno!

Po prenovljenih pravilih so od tedaj naprej volili načelstvo za dobo treh let.

Mlada država ni mogla slediti gospodarskim dogajanjem, zato je trg postal neurejen, cene so neverjetno naraščale, tako so razpravljali na občnem zboru leta 1923, razen tega pa so cene hmelja zelo padle. K temu je treba dodati še nesramno vedenje konkurenčnega zavoda v kraju. Avstrija je ponudila vračilo tam naloženih naših sredstev, vendar v razmerju 100 starih kron za 32 dinarjev. Hranilnica bi tako utrpela kar 68.000 k izgube. O vojnih posojilih država kar molči.

Sprejeli so dopolnilo k pravilom in določili zadružni delež v dinarski vrednosti na 10 din.

Občni zbor leta 1924 je potekal v znamenju dobre hmeljske letine in ugodnih cen pridelka. Denarni promet je znašal 2,52.884 din, hranilnih vlog pa so imeli 1,256.602 din. Rezervni sklad je bil za tiste čase visok in je znašal 14.960 din.

Ko so se zbrali na občnem zboru leta 1926, so ugotovili ponovno utrditev zavoda. Medtem ko so drugje omejevali dvige s hranilnih vlog, so v braslovški hranilnici denar nemoteno izplačevali, kar je bilo zelo odmevno, pa tudi obresti na vloge so bile drugje 5, pri njih pa 6 odstotkov.

Velik napredek v poslovanju so ugotavljali leta 1927, ko se je promet dvignil na 5,755.812 din. Podobno so ugotavljali na zboru leto dni kasneje. Vendar pa so tedaj na zboru razpravljali tudi o propadu Sloven-

Pristopna izjava.

Podpisani Emine Pilevsček
 (podpis) učeletj (bivališče) - (nis. št.) Lečju
 izjavim s tem, da pristopim k zadrugi:
Hranilnica in posojilnica v Braslovčah
 kot član z enim deležem po Dni deset
 skupaj Dni deset ter se podvržem ne le sedaj veljavnim
 določbam pravil, katere so mi natančno znane, temveč tudi vseni poznejši izpremembam
 istih, kakor vsem sklepom občenega zgora te zadruge.

Braslovca, dne 28/4. 1929
Emine Pilevsček
 (Podpis)

Učelet v načelnovem seji s dne 28/4/1929
 Tekoča števil. zadržnega registra 3219

Listina o pristopu k hranilnici v Braslovčah

ske banke v Ljubljani, kar je zelo prizadelo Zadružno zvezo v Celju, saj je zaradi neprevidnosti vodstva, tako so pač menili zadružniki na zboru, izgubila ogromne denarje.

Obsodili so tudi nekatere zadružnike, ki so grobo kršili zadružna načela, saj so najeli posojilo na poroštvo, hkrati pa drugje še posojilo na vknjižbo, kar so ljudje smatrali kot izigravanje. Leta 1929 so sklicali izredni občni zbor zaradi sprejema prenovljenih pravil.(45)

Od tu dalje manjkajo zapisniki in s tem podrobni podatki o poslovanju braslovške hranilnice, vendar pa je njeno poslovanje bilo uspešno tudi vsa nadaljnja leta, kot vedo povedati nekateri izmed še živečih zadružnikov. Hranilnica in posojilnica v Braslovčah je poslovala vse do prihoda okupatorja. Obstaja tudi vpis v sodni register, ki priča, da so leta 1939 prilagodili svoja pravila novemu Zakonu o gospodarskih zadrugah in Uredbi o občinskih hranilnicah (Službeni list z dne 2. 12. 1938).

Usoda te hranilnice je podobna ostalim na naših tleh. Med drugo svetovno vojno je tam poslovala rajfajznovka, po njej spet hranilnica do ukinitve v letu 1947.

Kmečka hranilnica in posojilnica v Žalcu

Ustanovni občni zbor so sklicali 21. avgusta 1912 in na njem sprejeli pravila denarnega zavoda.

V sodni register so 5. oktobra 1912 vpisali hranilnico kot zadrugo z neomejenim jamstvom.

Pryo načelstvo so sestavljali: Franc Niedorfer, posestnik iz Vrbja, Ignac Žgank, posestnik v Žalcu, Štefan Holobar, posestnik iz Vrbja, Leopold Antloga, posestnik iz Zgornje Ložnice, Anton Goršek, posestnik iz Gotovelj, in Jože Kač, posestnik iz Vrbja.

Pozneje so v vodstvu denarnega zavoda sodelovali: Anton Veterinik, župnik v Žalcu, Miroslav Ratej, kaplan v Žalcu, Ivan Krajnc, posestnik v Žalcu, Anton Korent, zasebnik iz Zgornje Ložnice, Alojz Delakorda, zasebnik iz Zgornje Ložnice, Vinko Korent iz Zgornje Ložnice, Andrej Pikl, posestnik iz Spodnje Ložnice, Ivan Koceli, posestnik in mizar v Žalcu, in Vinko Vipotnik, posestnik iz Arje vasi.

Pravila so prilagajali potrebam v letih 1925, 1929 in 1931. Na občnem zboru 4. 6. 1940 so prilagodili pravila Zakonu o gospodarskih zadrugah z dne 11. 9. 1937.

Hranilnica in posojilnica je poslovala vse do druge svetovne vojne, ko so jo okupatorji ukinili. Po letu 1945 ni več poslovala kot samostojen denarni zavod. (46)

Hranilnica in posojilnica v Grižah

Z adružna pravila so sprejeli na ustanovnem občnem zboru 28. oktobra 1906. Tega leta je pričela tudi poslovati kot zadruga z neomejenim jamstvom po načelih Raiffeisna.

V sodni register so jo vpisali 12. januarja 1907.(47)

Prvo načelstvo so sestavljali: Alojz Šuler, posestnik in župan iz Griž, načelnik, Mihael Pospeh, posestnik Sv. Pongrac, namestnik, Valentin Žgank, posestnik, Sv. Pongrac, in Alojz Žuža, posestnik iz Sv. Pongraca.

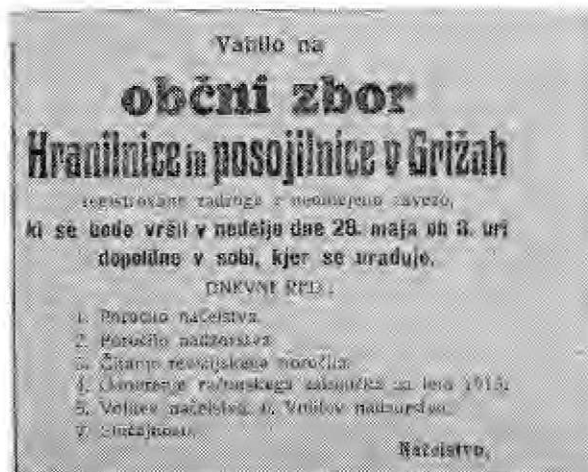
Kot delokrog so vpisali v pravila župniji Griže in Št. Pavel pri Preboldu.

Na občnem zboru leta 1910 so v načelstvo izvolili zadružnike: Mihael Pospeh, načelnik, Pankrac Dolinar, posestnik v Zabukovici, Franc Zupanc, posestnik v Migojnicah, Anton Praznik, posestnik in trgovec v Zabukovici, in Martin Cokan, posestnik v Migojnicah.(48)

Pozneje zasledimo v vodstvu hranilnice še imena: Alojz Voglar, nadučitelj v Grižah, Jožef Naprudnik, posestnik, Franjo Razpotnik, šolski upravitelj v Grižah, Vinko Poteko, posestnik v Sv. Pongracu, in Pavel Ramšak, posestnik v Migojnicah.(49)

Nekaj poslovnih podatkov za leto 1922: imeli so 42 članov, hranilnih vlog 211.056 k, denarnega prometa pa 2,973.000 kron.(50)

Do kdaj je hranilnica poslovala, se iz razpoložljivih podatkov ni dalo razbrati, domnevamo pa lahko, da jo je okupator ukinil in da je torej dotlej redno delovala.

Kmečka hranilnica in posojilnica v Grižah

Kot protiutež liberalni hranilnici so v kraju načrtovali še eno, kmečko hranilnico. Ustanovni občni zbor so sklicali 25. septembra 1910. Na njem so jo sklenili ustanoviti in sprejeli so pravila, ki so temeljila na poslovanju rajfajznovk.

Kot je sklepati iz razpoložljivih podatkov so z vpisom v sodni register pohiteli, saj so to opravili že 4. oktobra 1910.

Kot prvo načelstvo je vpisano: Ivan Krančič, župnik, načelnik, Štefan Pikl, župan v Grižah, namestnik, in člani: Valentin Žgank, posestnik, Sv. Pongrac, Franc Poteko, posestnik v Zabukovici, Martin Holobar, posestnik v Migojnicah, Anton Poteko, posestnik, Sv. Pongrac, in Jurij Pikl, posestnik v Grižah.

Deleže so določili sprva na 5 k, pozneje pa na 5 din.

V naslednjem času so bili vpisani v vodstvu hranilnice še: Miha Krašovec, posestnik pri Sv. Pongracu, Peter Kuder, posestnik v Grižah, Anton Holobar, posestnik v Migojnicah, Anton Korent, posestnik v Grižah, in Josip Velogovšek, posestnik pri Sv. Pongracu.(51)

Tudi za to hranilnico manjkajo podrobni podatki, do kdaj je delovala.

Kmečka hranilnica in posojilnica v Petrovčah

Ustanovni občni zbor so sklicali 6. oktobra 1907. Tedaj so predlagali ustanovitev rajfajznovke kot zadruga z neomejenim jamstvom. Sprejeli so tudi pravila. Že dva dni kasneje so opravili vpis v sodni register, kar je posebnost glede na ustaljene navade.

Zadružni delež so določili v višini 5 k.

V prvo načelstvo so bili izvoljeni: Franc Emanuel Friedrich, veleposestnik v Mirozanu kot načelnik; njegov namestnik je postal Franc Turnšek, posestnik v Gorici, člani pa Vinko Kopriva, posestnik v Arji vasi, Franc Lešen, posestnik Ruše, Martin Ocvirk, posestnik v Mali Pirešici, Anton Puncer, posestnik v Arji vasi, in Franc Rančigaj, posestnik v Drešinji vasi.

Pozneje zasledimo med člani načelstev še imena: Jernej Razboršek, posestnik v Dobriši vasi, Ivan Holobar, posestnik v Kasazah, in Martin Razboršek, posestnik v Drešinji vasi.

Hranilnica je poslovala v »cerkveni hiši« pri cerkvi. Očitno je denarni zavod zabredel v težave, ki so bile pogostne s pojavom gospodarske krize in je bil vsled tega 25. marca 1939 likvidiran. Za likvidatorja so bili postavljeni Franc Jarh, organist v Petrovčah, Stanislav Jelovšek, posestnik v Petrovčah, in Janko Prislán, šolski upravitelj v Petrovčah. (52)

Vabimo na svoj

REDNI OBČNI ZBOR

ki se vrši v nedeljo, dne 27. februarja 1916
ob 9. uri predpoldne v posojilnični pisarni
v Petrovčah.

DNEVNI RED: 1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Potrditav računov za leto 1915. 3. Volitev načelstva
in nadzorstva. 4. Slučajnost.

Kmečka hranilnica in posojilnica v Petrovčah,

registrirana zadruga z neomejeno zavezo.

Ivan Holobar, načelnik. Anton Puncer, namestnik.

Hranilnica in posojilnica v Petrovčah

V Petrovčah so najprej ustanovili Hranilnico in posojilnico, nato pa še kmečko hranilnico.

Ustanovni občni zbor za Hranilnico in posojilnico so sklicali 21. septembra 1907. Pravila, ki so jih sprejeli po načelih rajfaznovk, so predvidevala zadružni delež v višini 2 k, kar je bilo najnižje za tiste čase.

Registracijo pri sodišču so opravili 2. novembra 1907. Domnevno so pričeli poslovati v občinski hiši.

Prvo načelstvo so sestavljali: Anton Koren, posestnik iz Petrovč, Anton Lednik, posestnik iz Male Pirešice, Jernej Štefančič, posestnik iz Petrovč, Maks Pristovšek, posestnik iz Drešinje vasi, Karl Kuder, posestnik iz Petrovč, in Anton Kač, posestnik iz Vrbja.

V poznejših sestavih načelstev so sodelovali še: Franc Žuraj, posestnik iz Arje vasi, Jože Govek, posestnik iz Kasaz, Franc Oset, posestnik iz Drešinje vasi, in Stanislav Jelovšek, posestnik iz Petrovč.(53)

Kmečka hranilnica in posojilnica v Št. Pavlu pri Preboldu

V kraju je že obstajal denarni zavod, ki je bil v rokah liberalnih krogov. Kot povsod drugje so tudi tu politični nasprotniki liberalnega tabora sklenili ustanoviti svoj denarni zavod. Ustanovni občni zbor so sklicali 18. februarja 1914. Gre za rajfajznovko in zadrugo z neomejenim jamstvom. Registrirali so jo 4. marca 1914.

Poslovali so v nekdanjem Orlovskem domu (na mestu, kjer je sedaj trgovina oziroma hotel).

Prvo načelstvo so sestavljali: Fortunat Končan, župnik v Št. Pavlu, Alojz Stupar, posestnik v Št. Pavlu, Anton Stenovec, posestnik v Št. Lovrencu, Štefan Jelen, posestnik v Latkovi vasi, Janez Škorjanc, posestnik v Dobriši vasi, Jurij Ocvirk, posestnik v Latkovi vasi, in Franc Potočnik, posestnik v Kapli vasi.

Pozneje so sodelovali v vodstvu zavoda še: Ferdinand Rogl, posestnik iz Kaple vasi, Filip Skok, posestnik v Kapli vasi, Gregor Goropevšek, posestnik v Št. Pavlu, Josip Ribič, posestnik v Latkovi vasi, in Josip Privošnik, posestnik iz Sv. Lovrenca.

Večje spremembe pravil so sprejeli v letih 1923, 1926 in 1927. Na občnem zboru 2. 5. 1939 so prilagodili pravila novemu zakonu o gospodarskih zadrugah.

Omeniti velja, da je dolga leta delal v hranilnici Martin Poteko kot tajnik.

Hranilnica je delovala vse do leta 1941, ko jo je okupator razpustil.(54)

Hranilnica in posojilnica na Polzeli

Ko so ustanavljali hranilnico, je bila Polzela izrazito kmetijski okoliš. O industriji še ni bilo sledu. Zato je povsem razumljivo, da najdemo med pobudniki za ustanovitev narodnega denarnega zavoda le kmete.

Ustanovni občni zbor so sklicali na pobudo Franca Terglava, posestnika iz Založ, 2. januarja 1907 v gostilni Cizej na Polzeli. Tedaj so sprejeli pravila in že 12. januarja 1907 zavod registrirali na sodišču v Celju kot zadrugo z neomejenim jamstvom. Poslovali so kot rajfajznovka.

Zadružni delež je znašal 10 k.

Pisarno so imeli v gostilni Cizej na Polzeli, kjer so najeli posebno sobo. Uradovali so večkrat na teden, kar daje slutiti, da je zavod uspešno posloval.

Prvo načelstvo so sestavljali: Franc Terglav, posestnik v Založah načelnik, Julij Žigon, trgovec na Polzeli, Jože Hojnik, posestnik v Ločici, Filip Jelen, posestnik v Založah, Franc Korber, posestnik v Orli vasi, Alojz Predovnik, posestnik v Podvinu, in Franc Turnešk, posestnik na Bregu.

Pozneje so delovali v vodstvu zavoda še: Andrej Plavc, posestnik v Podvinu, Janez Kolšek, posestnik v Ločici, Leopold Kunst, organist in posestnik na Polzeli, Janez Podbregar, posestnik na Bregu, Franc Sevčnikar, posestnik na Polzeli, Jožef Žolnir, posestnik v Podvinu, Franc Košec, posestnik v Ločici, in Ivan Jodl, župnik na Polzeli.

V hranilnici je bila zadnja leta pred drugo svetovno vojno zaposlena Berta Parkl, strokovno pa je pri poslovanju pomagal Franc Steblovnik iz Paške vasi.(55)

Hranilnica in posojilnica v Št. Pavlu pri Preboldu

V letu 1906 so ustanovili hranilnico, ki je delovala kot rajfajznovka; registrirana je bila 6. junija 1907. Kot kažejo zapisi tedanje Zveze slovenskih zadrug v Celju, je hranilnica dejansko pričela delovati že leta 1906, domnevamo pa lahko, da so opravili obsežnejše spremembe pravil in jih registrirali šele leta 1907.

V prvo načelstvo so bili izbrani: Anton Neuman, posestnik v Št. Pavlu kot načelnik, Alojz Kupec, posestnik iz Latkove vasi, Josip Fischer, nadučitelj v Št. Pavlu, Franc Kozar, posestnik v Dolenji vasi, in Anton Kupec, posestnik v Sv. Lovrencu.(56)

Poslovali so v nekdanjem sokolskem domu (sedaj dom Svobode) in kolikor je mogoče razbrati iz razpoložljivih podatkov, so bili poslovno uspešni. To potrjujejo navedbe v Spominskem spisu Zadružne zveze v Celju, ki navaja, da so v poslovnem letu 1922 imeli 160 članov, hranilnih vlog 1.790.022 k, posojil so odobrili v višini 1.155.690 k, zunaj zavoda pa so imeli naloženega denarja 861.457 k.(57)

Pozneje najdemo v vodstvu imena: Vincenc Druškovič, posestnik in mlinar pri Sv. Lovrencu, Franc Cilenšek, posestnik v Latkovi vasi, Ernest Marinc, občinski tajnik v Št. Pavlu, Franc Pikl, trgovec v Št. Pavlu, Martin Kapus, posestnik in gostilničar v Latkovi vasi, Avgust Veber, posestnik v Dolenji vasi, dr. Vinko Tanjšek, zdravnik v Št. Pavlu, in Jožef Kapus, posestnik in gostilničar v Latkovi vasi.(58)

Hranilnica je vseskozi delovala in je bila likvidirana leta 1947.

Hranilnica in posojilnica v Št. Pavlu pri Preboldu
priredi svoj
občni zbor
na Svečnico, t. j. 2. februarja 1916 ob 3. uri pop. v
posojilniških prostorih.

Dnevni red: 1. Poročilo načelstva. 2. Poročilo nadzorstva. 3. Volitev nadzorstva. 4. Potrdilo letnega računa. 5. Slučajnosti.

Načelstvo.

Hranilnica in posojilnica v Št. Petru v Savinjski dolini

Registrirana je bila 20. avgusta 1907 kot zadruha z neomejenim jamstvom. Bila je rajfajznovka in je poslovala v občinski hiši v Št. Petru. V prvem načelstvu so bili: Anton Rančigaj, župnik v Št. Petru, Jožef Četina, posestnik v Podlogu, Franc Čremošnik, posestnik v Spodnjih Grušovljah, Štefan Mastnak, posestnik v Št. Petru, Matevž Škorjanc, posestnik v Dobrteši vasi, Franc Ušen, posestnik Gornje Grušovlje, Vinko Ušen, posestnik Spodnje Grušovlje, in Alojz Terglav, posestnik Gornje Grušovlje.

Pozneje zasledimo še člane vodstva hranilnice: Jernej Novak, posestnik v Podlogu, dr. Ivan Jančič, župnik v Št. Petru, Franc Parfand, posestnik v Št. Petru, Gašpar Košak, posestnik Gornje Roje, Anton Veligovšek, posestnik v Zalogu, Štefan Sedminek, posestnik v Rojah, Anton Babič, posestnik v Rojah, Ivan Žgank, posestnik v Rojah, Franc Ožir, posestnik v Podlogu, Martin Skot, posestnik v Spodnjih Grušovljah, Avgust Hrovat, posestnik v Gornjih Grušovljah, in Mihael Sredenšek, posestnik v Dobrteši vasi.

Denarni zavod je deloval vse do okupacije, kar potrjuje vpis v sodnem registru, da so 20. februarja 1940 predložili nova pravila, usklajena z zakonom iz leta 1937.(59)

Ljudska hranilnica in posojilnica v Braslovčah

V Braslovčah so se okoli liberalne hranilnice, ki je delovala vse do ustanovitve »ljudske«, kresali med seboj. Že nekaj let prej so ljudje okoli kmečke zadruge napeljevali k vključitvi pod določenimi pogoji, teh pa v stari hranilnici niso sprejeli. Tako je pač bilo na dlani, da bodo ob prvi priložnosti ustanovili konkurenčen zavod in to se je zgodilo na ustanovnem občnem zboru 12. novembra 1920, ko je z gledala luč sveta Ljudska hranilnica in posojilnica v Braslovčah. Registrirali so jo 4. decembra 1920 kot zadrugo z neomejenim jamstvom. Delovala je kot rajfajznovka.

Poslovali so v prostorih Prosvetnega doma ob nedeljah. Zadružni delež so določili v višini 10 k.

Med člani prvega načelstva so bili: Martin Kralj, posestnik iz Preserij, Mihael Marovt, posestnik iz Obramlja, Martin Janežič, posestnik iz Preserij, Ivan Marovt, posestnik iz Topovelj, Ferdinand Šketa, posestnik iz Orle vasi, Matija Vodlak, posestnik iz Malih Braslovč, in Josip Puncer, posestnik v Spodnjih Gorčah. Tajniške posle je sprva opravljal Anton Prislan, mizar iz Pariželj, nato pa braslovški organist Virant.

Kasneje so sodelovali v vodstvu zavoda: Martin Medved, braslovški dekan, Anton Novak, posestnik iz Kamenč, Franc Šporn, posestnik iz Pariželj, Ivan Ateljšek, braslovški župnik, Jakob Rojnik, posestnik iz Poljč, in Miha Kronovšek, občinski delovodja v Braslovčah.

Pravila so obsežneje spreminjali v letih 1923, 1925, 1927 in 1940, ko so se prilagodili novemu zakonu o zadrugah.

Ljudska hranilnica je poslovala vse do časa, ko jo je okupator ukinil. (60)

Kmečka hranilnica in posojilnica v Št. Jurju ob Taboru

Ni točnih podatkov, kdaj so hranilnico ustanovili, vendar pa lahko iz vpisa v sodni register sklepamo, da je to bilo v letu 1908, ker obstaja vpis z dne 6. maja 1908.

Hranilnica je delovala kot rajfajznovka in je bila zadruga z neomejenim jamstvom.

Zadružni delež so ob ustanovitvi postavili na 5 k.

Prvo načelstvo so sestavljali: Anton Rančigaj, posestnik v Kapli, načelnik, Alojz Lesjak, posestnik v Pondorju, Alojz Čulk, posestnik v Ojstriški vasi, Martin Kučan, posestnik, Franc Lukman, posestnik v Lokah, Franc Verdel, posestnik v Lokah, Valentin Južna, posestnik v Šmiklavžu, in Franc Zdolšek, župnik v Št. Jurju.

Med poznejšimi člani vodstva hranilnice so vpisani: Franc Kos, posestnik v Kapli, Jakob Orešnik posestnik v Šmiklavžu, Franc Lesjak, posestnik v Šmiklavžu, Jože Juhart, posestnik Ojstriška vas, Alojz Vasle, posestnik v Lokah, Jakob Markošek, posestnik v Šmiklavžu, Franc Blatnik, posestnik v Šmiklavžu, Franc Rožanc, posestnik Črni vrh, Jakob Rančigaj, posestnik v Kapli, Franc Marko, posestnik v Št. Jurju, Lovro Jan, posestnik Šmiklavž, in Ivan Grobler, posestnik Šmiklavž.

Iz velikega števila odbornikov je mogoče sklepati, da zavod ni bil kdovekaj uspešen, saj sicer ne bi toliko menjavali vodstva. Takšen pojav je le redko opaziti.

Ni torej naključje, da zasledimo vpis o likvidaciji hranilnice z dne 25. 3. 1939. Likvidatorja sta bila Miha Lesjak in Martin Juhart. (63)

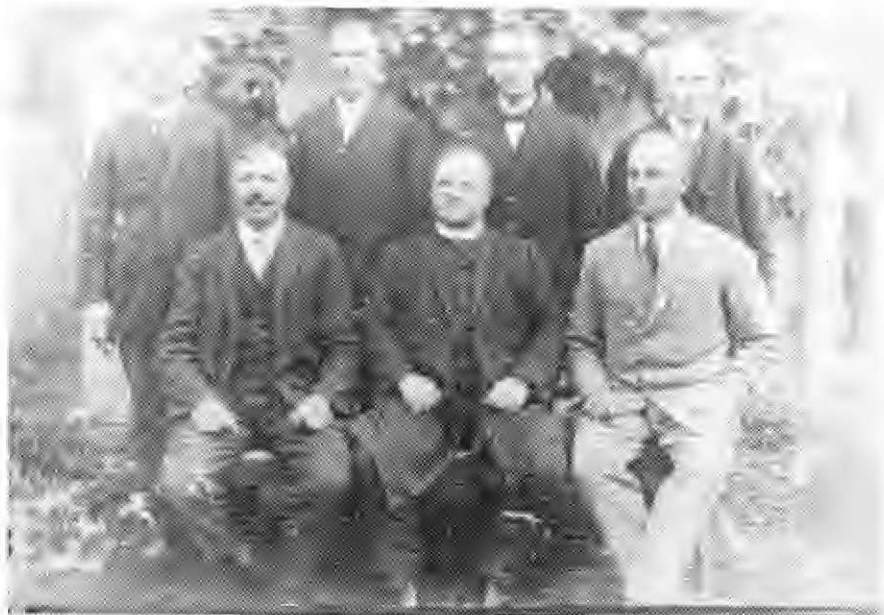
Hranilnica in posojilnica na Vranskem

Na Vranskem je že obstajala močna posojilnica, ki pa je bila v rokah liberalno usmerjenih ljudi. Zato je bilo pričakovati, da bo politično nasprotna stran prej ali slej želela imeti svoj denarni zavod.

Dne 15. aprila 1926 so sklicali ustanovni občni zbor in na njem sklenili ustanoviti Hranilnico in posojilnico na Vranskem kot zadrugo z neomejenim jamstvom. Delovala naj bi kot razfajzovka. V sodni register so jo vpisali 27. aprila 1926. Njena pravila so postavila zadružni delež v višini 10 din.

V prvem načelstvu so bili: Ivan Zupan, posestnik iz Ločice, Konrad Gorič, kovaški mojster na Vranskem, Mihael Lukman, cestni mojster na Vranskem, dr. Valentin Moertl, župnik na Vranskem, Franc Pečovnik, posestnik, Jeronim, Mihael Vranič, posestnik v Prekopi, in Matija Sevnik, posestnik v Ločici.

Kasneje so v načelstvu sodelovali še: Avgust Vranič, posestnik iz Prekope, Mihael Kok, posestnik iz Tržca, Franc Skok, posestnik Sv. Jeronim, in Franc Ropas, tudi posestnik iz Sv. Jeronima. (64) Če prelista-

Načelstvo Hranilnice in posojilnice na Vranskem. Z leve stoje: Mihael Lukman, Mihael Vranič, Franc Pečovnik, Matija Sevnik. Sedijo z leve: Ivan Zupan, dr. Valentin Moertl in Konrad Gorič.

mo knjigo zapisnikov občin zborov, dobimo pravo podobo dogajanj skozi čas obstoja hranilnice. (65)

Na samem začetku so sklenili pristopiti k Zadružni zvezi v Ljubljani in tam odpreti tekoči račun. Hkrati so postavili obrestne mere za hranilne vloge 6 in za posojila 8 odstotkov. Poslovali so v kaplaniji vsak dan med 8. in 10. uro. Že konec prvega poslovnega leta so imeli 50 članov in denarnega prometa 567.094 din. Takšno stanje bi lahko ocenili kot dobro, poslovanje pa za uspešno.

Na občnem zboru leta 1928 so ugotovili, da je včlanjenih 61 zadružnikov, denarni promet je dosegel 1,238.770 din. Že leto kasneje ugotavljajo zelo slabo hmeljsko letino, ki seveda močno vpliva na poslovne uspehe hranilnice, vendar pa so že ustvarili 15.239 din rezervnega sklada. Leta 1931 beležijo 4773 din hranilnih vlog več od leta poprej, rezervni sklad pa je narastel že na 23.014 din. Prav slednji podatek priča o dobrem gospodarjenju kljub kriznemu obdobju. Leta za tem so odražala vse ostrejše razmere na trgu kapitala, kriza je pač naredila svoje.

Z zaostrovanjem krize se je tudi promet v hranilnici seveda manjšal. Predvsem se je zataknilo pri posojilih, ljudje jih niso najemali, dolžniki pa so slabo odplačevali obveznosti. V letu 1934 so zapisali, da je zakon o zaščiti kmetov zelo prizadel denarni zavod, povzročil pa je tudi zniževanje obrestne mere tako pri posojilih kot pri vlogah. Vsemu je sledila še zaščita denarnih zavodov in zapora izplačil, kar je omajalo zaupanje v denarne zavode.

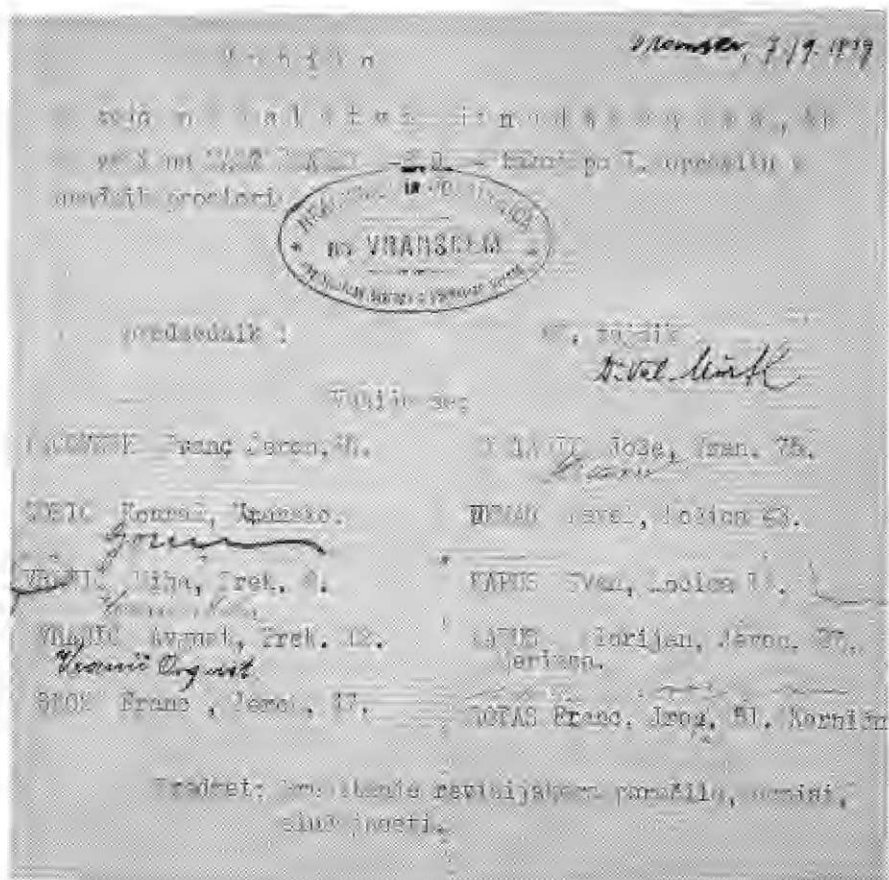
V poslovnem letu 1934 so sicer našteali že 99 članov, vendar se je promet zmanjšal za 27.000 din, posojila za 29.500 din in hranilne vloge za 23.000 din. Hitro so upadala sredstva rezervnega sklada. K vsemu je treba dodati še ogromno dela, ki ga je hranilnica imela z odpisom kmečkih dolgov. V letu 1936 so zato zmanjšali obresti tako na posojila kot na vloge. Leto kasneje opazijo še večje motnje v obtoku denarja; šele leta 1938 postane poslovanje spet živahnejše. Denarni promet je nekoliko narastel in opaziti je, da se zaupanje v denarni zavod spet vrača.

Hudo neurje s točo je v letu 1939 oklestilo pridelek hmelja, zato je odplačevanje posojil spet slabše. Pa tudi zunanjepolitično dogajanje vpliva slabo na denarne zadeve nasploh. Rezervni sklad je nevarno upadel. Podobno stanje je bilo tudi v letu 1940. Med ljudmi je še vladala vojna mrzlica in tudi ta je vplivala na denarni trg.

Okupator je hranilnico zaplenil in ukinil takoj prve dni aprila 1941.

Ker gre pri vranski hranilnici za edino izmed rajfajzovk v Savinjski dolini, za katero imamo več zanesljivih podatkov, se zdi potrebno opisati tudi delo načelstva, kar je razvidno iz zapisnikov tega organa zavoda. (66)

Že kar na prvi seji načelstva 13. junija 1926 so sklenili uvesti tudi pristopnino v višini 1 dinarja; to je bil sicer bolj simboličen znesek, vendar pa priča o tem, da so mislili tudi na poslovne stroške, ki naj jih plača

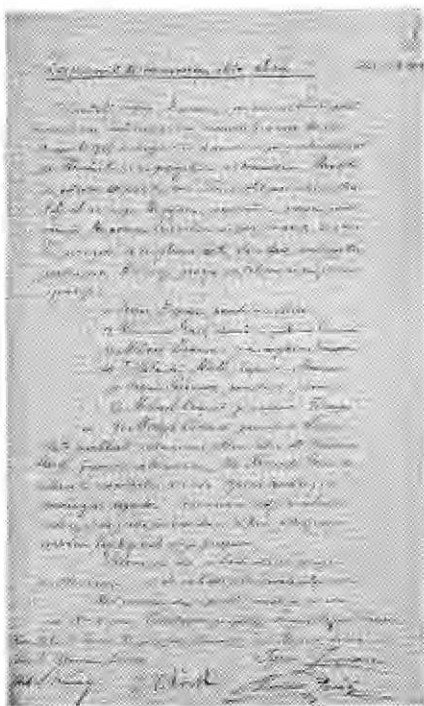

Vabilo na sejo načelstva

tisti, ki od zavoda kaj pričakuje. Prvi tajnik je postal dr. Valentin Moertl, župnik, blagajnik pa Mihael Lukman. Morda še drobna zanimivost: uradovali so vedno le s tremi združniki, to pa ni prešlo v navado in je kmalu zamrlo. Verjetno so na ta način želeli uvesti nadzor nad poslovanjem. Posojila so odobraval le članom na dolžna pisma ob dveh porokih.

Že kar od samega začetka so namenjali določene podpore domačim društvom. Ko so na Vranskem ustanavljali »Hmeljarno«, so med prvimi vplačali deleže, pozneje pa so to zadrugo ugodno kreditirali in vsestransko podpirali. Dosledno vsako leto so namenili podporo domači obrtni šoli.

Da so morali prostore v kaplaniji leta 1930 razširiti, potrjuje vse obsežnejše poslovanje. Tega leta so kupili Orlovski dom z vso opremo vred in tudi zemljišče okoli stavbe.

Zapisnik ustanovnega zbora iz leta 1926

Da so bili »Hmeljarni« naklonjeni, priča podatek o znižanju obresti na posojilo za 1 odstotek.

V letu 1932 uvedejo ostrejšše ukrepe pri dvigu posojil. Omejevanje višine zneska ob dvigu.

Veliko so podpirali razne občinske gradnje, kot pot na pokopališče in podobna dela za izboljšanje razmer v samem kraju.

Na seji 27. maja 1934 so dokaj polemično razpravljali, ali naj zaprosijo ministrstvo za zaščito denarnega zavoda ali ne. Prevladovalo je prepričanje, da bi to prizadelo ugled hranilnice in privedlo do padanja njenega prometa. Na isti seji so se zedinili za prevzem nadarbinskega posestva na temelju posebne pogodbe o najemu. Že leto zatem ugotavljajo, da je posestvo donosno in da se najem za hranilnico izplača.

Sledijo vse večje težave glede likvidnosti hranilnice in omejevanje izplačil starih vlog (tiste, ki so jih imeli še pred sprejemom Zakona o zaščiti denarnih zavodov, Službeni list 8. 9. 1934).

Leta 1936 so na seji predlagali, da vsaj vsi člani načelstva in nadzornišstva brezobrestno posodijo hranilnici po 1000 din, vendar so predlog odklonili. Iz tega lahko sklepamo, da so tudi na ta način želeli rešiti težak položaj hranilnice. Tega leta je imel hmelj ceno 23 din, sušenje pri Hmeljarni pa je stalo 2 din za kilogram.

Izredno kritično je bilo leto 1937, ko je hranilnica zelo hudo občutila izvajanje odpisa kmečkih dolgov; tedaj so padle obresti na 2 odstotka. Veliko so se ukvarjali v načelstvu tudi s kupčijo hmelja, saj so ga tudi sami precej pridelali na cerkvenem posestvu, zato so leta 1937 razpravljali o hmeljski kupčiji, cena pa je bila med 15 do 17 din za kilogram. Tega leta so si nekoliko oddahnili, saj so uspeli pridobiti posojilo pri Poštni hranilnici in so na ta način popravili stanje v hranilnici. To jim je omogočilo postopno redno izplačevanje hranilnih vlog.

V letu 1938 opažajo spet izboljšanje na trgu denarja. Zaupanje v hranilnico se vrača, spet odobravajo posojila do višini 10.000 din, občini

Vransko pa izjemoma odobrijo posojilo 100.000 din za elektrifikacijo kraja.

Naj omenimo, da je zadnji občni zbor Hranilnice in posojilnice na Vranskem potekal 25. marca 1941, zadnja seja načelstva pa je bila 6. aprila 1941, to je na sam dan nemškega napada na Jugoslavijo. Sledila je okupacija in zaplemba hranilnice ter njenega premoženja.

Po drugi svetovni vojni so zadružniki nadaljevali delo v okviru navodil Iniciativnega zadružnega odbora v Ljubljani, vendar pa je bilo jasno, da se hranilnice, takšne kakršne so bile, ne bodo obdržale.

Dne 23. decembra 1945 je delegat ministrstva za finance Slovenije, Franc Košir poskrbel za izredni občni zbor hranilnice. Na njem je sporočil predlog dnevnega reda, ki je bil določen že v Ljubljani. Razpravljali naj bi o usodi hranilnice. Iniciativni zadružni odbor v Ljubljani je namreč predlagal ukinitvev hranilnice, češ da je v kraju potreben le en denarni zavod in to je Posojilnica. Zato je zbor sklenil likvidacijo hranilnice; to naj izvede Posojilnica na Vranskem, likvidatorja pa sta bila dr. Valentin Moertl in Franc Pečovnik. Delo naj se opravi do konca aprila 1946.

Tako je prenehalo delovanje Hranilnice in posojilnice na Vranskem.

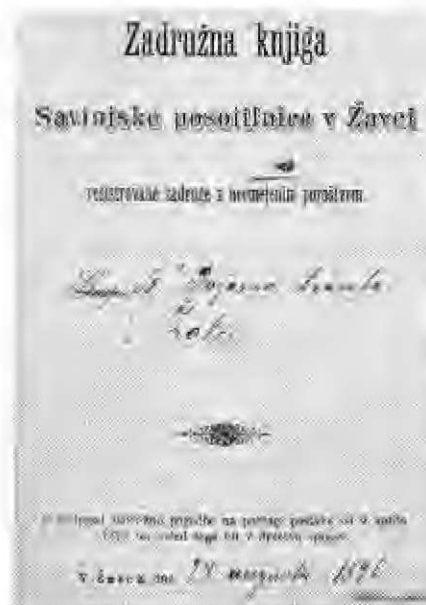

Savinjska posojilnica v Žalcu

Savinjska dolina je proti koncu 19. stoletja gospodarsko prekašala druge predele slovenskih dežel. Gotovo je k temu pripomogel v veliki meri tudi hmelj. Rastlina ni zahtevala le veliko znanja za obdelavo, posledično je privedla do mednarodnih kupčij, ki so seveda razgibale gospodarsko življenje.

Duhovno in tudi siceršnje središče doline je bil Žalec, kraj torej, ki je tudi v narodnostnem pogledu prednjačil pred drugimi okolji tedanje Spodnještajerske. V takih okoliščinah ni naključje, da so se napredni možje odločili ustanoviti svoj narodni denarni zavod.

Ni sicer točnih podatkov, vendar lahko verjamemo letopisu celjske zveze slovenskih posojilnic, ki trdi, da so posojilnico ustanovili že leta 1880. Lahko torej domnevamo, da je to bilo konec omenjenega leta in da so z novim letom 1881 pričeli poslovati. Janko Orožen je zapisal, da je posojilnica bila ustanovljena marca 1881,(67) verjetno je takrat bila dokončno registrirana. Vsekakor velja leto 1881 kot pričetek njenega poslovanja.

Prva izdaja branilnih knjižic žalske posojilnice. V njej so podpisi znamenitih žalskih mož tistega časa

Prvo načelstvo so sestavljali: Janez Hausenbichler iz Žalca kot načelnik, Viljem Grohman, posestnik v Žalcu kot blagajnik, Jožef Žigon, posestnik, kot tajnik, Adalbert Štiglic in Jožef Jeraj, župnik, oba iz Žalca, kot člana načelstva.(68)

Dne 3. maja 1894 so na rednem občnem zboru prilagodili pravila in izvolili novo načelstvo v sestavu: Franc Roblek, veleposestnik, Rudolf Senica, posestnik, Anton Petriček, učitelj, Josip Širca, posestnik, in Vincenc Vabič, posestnik in trgovec, vsi v Žalcu.

Posojilnica je poslovala po Vošnjakovih pravilih, zato je imela od vsega začetka razmeroma visok zadružni delež, namreč 10 gld. Tudi določilo, da lahko vsak zadružnik kupi poljubno število deležev priča o tem, da gre za vošnjakovko.

Leta 1908 so ime posojilnice dopolnili, tako se je poslej imenovala Savinjska posojilnica v Žalcu, registrirana zadruga z neomejeno zavezo.

Kot je zapisano v prvih zapiskih posojilnice, so najprej poslovali v občinski hiši, kasneje so se preselili v Kukčevo hišo, kjer je zdaj tehnična trgovina. Sredi tridesetih let so sklenili postaviti lastno zgradbo in so jo leta 1939 tudi dogradili; v njej so sedaj pošta, Služba družbenega knjigovodstva in Ljubljanska banka.

Med poznejšimi člani vodstva posojilnice so: Franc Niedorfer, Franc Pikel, dr. Mihael Bergman, Adalbert Geiss, Jurij Krašovec, Anton Vodenik, Ivan Naraks, Franc Hudnik, Josip Lorber, Vilko Senica in Ivan Marolt.(69)

Morda je treba omeniti, da je bil prvi redni uradnik posojilnice J. Hvalenc, zadnji ravnatelj pa Josip Širca. Omenimo naj še, da je bil prvi tajnik Ernest Širca, ki je postal po sklepu načelstva z dne 8. februarja 1885 poklicni tajnik posojilnice.

Iz zapisnikov sej načelstva je razbrati:(70)

Na seji 28. februarja 1886 so sklenili, da ima vsak »družbenik« pravičo zahtevati do 100 gld posojila.(71) V bodoče bo imela posojilnica ravnateljstvo, ki ga bodo sestavljali ravnatelji in 4 člani. Delali bodo mesečne, po potrebi pa le četrletne računске zaključke. Izplačila hranilnih vlog do višini 100 gld bodo možna brez odpovedi, do 300 gld z odpovedjo 8 dni, čez to vsoto pa v roku 30 dni po odpovedi.(72) Ravnateljstvo se naj voli za dobo dveh let.

Zanimivo je, da so dve leti vodili zapisnike v nemščini in slovenščini, sicer pa so od vsega začetka poslovali le v slovenščini. Da so bili odločni to pokazati navzven priča tudi ena prvih hranilnih knjižic, na kateri so upodobili znak Društva sv. Cirila in Metoda, ki je tedaj predstavljalo središče narodnostnega gibanja. Verjetno je, da so ob kakšni reviziji zahtevali nemške zapisnike, sicer bi gotovo vztrajali le pri slovenščini.

Leta 1888 prično prvič namenjati podpore raznim narodnim in dobrodelnim društvom. Ta predlog je tedaj dal Hausenbichler in te podpore so potem ostale navada v posojilnici.

V poslovnem letu 1889 so ustvarili 1457 gld čistega dobička, dve leti kasneje pa so kupili za 5000 gld vrednostnih papirjev, ker »ima posojilnica preveč denarja«, kot so menili. To je povzročilo znižanje obresti in sicer pri vlogah od 5 na 4,5 odstotkov.

Večje spremembe pravil so opravili v letu 1898 s tem, ko so jih prilagodili novemu zakonu o zadrugah.

Poslovno leto 1900 so že obračunali v kronah. Načelstvo je sprejelo sklep, da se dividende na deleže ne izplačujejo, pač pa se deleži obrestujejo s 5 odstotki letno.

Leto 1901 so zaključili s čistim dobičkom v višini 7.175 k. Sklenili so kupiti zemljišče za I. Štajersko skladišče za hmelj v Žalcu. Pridobili so tudi delnice Pivovarne Žalec in Laško ter vplačali delež v I. Štajersko skladišče hmelja v Žalcu. Na izrednem občnem zboru leta 1904 so sprejeli višino združnega deleža v kronah in sicer 120 k in uvedli opravljeni delež 2 k, hkrati pa pristopnino 4 k.

Vse do prve svetovne vojne je posojilnica uspešno poslovala. Med vojno je poslovanje seveda trpelo, pa še razne obvezne dajatve kot vojna posojila in drugi prispevki so bremenili dohodek zavoda. Občni zbori so bili slabo sklepčni, zato so se dogovorili, da je zbor sklepčen, če je prisotnih le 10 odstotkov deležev.

Takoj po končani vojni so izvolili novo vodstvo, ki so ga sestavljali: načelnik Franc Roblek, tajnik Franc Pikel, član Franc Hodnik, ravnatelj in blagajnik pa je bil še naprej Josip Širca. V nadzorstvo so bili izvoljeni Anton Petriček, Vincenc Kveder in Rudolf Lorber.

Očitno je, da je posojilnica že tedaj imela več uslužbencev, saj so leta 1920 sprejeli sklep o draginskih dokladah zanje, življenjski stroški so namreč hudo naraščali.

Leto kasneje so precej preoblikovali pravila, hkrati pa določili združni delež na 100 k in opravljeni delež na 20 k. Kot novost so uvedli odprti račun in glede tega zapisali: »... Načelstvo lahko združnikom, ki so vredni zaupanja, otvori kredit v kontokorentu...« Načelstvo je odslej štel 7 članov, imelo je večja pooblastila, nadzorstvo pa je še naprej ostalo v sestavi treh članov. Denarni promet je torej bil mogoč s hranilnimi vlogami, tekočimi računi, z žiro-računi in s čekovnim poslovanjem. Iz vsega naštetega lahko sklepamo, da je posojilnica poslovala na povsem sodoben način.

Medtem so imeli v posojilnici obilo dela z žigosanjem starih kron in potem z zamenjavo v dinarje.

V letu 1925 so zabeležili že 72.177 din čistega dobička.

Ponovne naložbe v Hmeljarno v Žalcu sledijo v letu 1926, ko so po novem zakonu valorizirali premično in nepremično premoženje; to je tedaj znašalo 417.602 din. Tega leta beležijo tudi lep dobiček v višini 83.151 din. Največ dobička so ustvarili v letu 1929, kasnejša leta pa ta upada zaradi splošne krize.

Na občnem zboru 7. decembra 1937 so odpisali vrsto terjatev v skupni višini 669.838 din; odpisi so šli v breme posebnega rezervnega sklada, ki so ga oblikovali s sredstvi Priviligirane agrarne banke iz Beograda.(73)

Na občnem zboru leta 1940 so bili izvoljeni v vodstvo posojilnice (upravni odbor): Josip Lorber, predsednik, Vilko Senica, podpredsednik, in člani Anton Petriček, Anton Vodenik in Ivan Marovt. Nadzorni odbor so sestavljali: Rudolf Lorber, Franc Goričan in Ivan Vizovišek. Tedaj so podali tudi dokončno poročilo o gradnji »Doma«; vodila sta jo Rudolf Lorber in Vilko Senica.

Leta 1940 so sklicali še izredni občni zbor, na katerem so sprejeli dokaj spremenjena pravila in določili kot poslovno območje »hmeljarski okoliš Savinjske doline«. To slednje je bilo potrebno tudi zaradi trga s hmeljem. Posojilnica je poslovala že skoraj kot banka, torej so nakupovalci hmelja iz tujine na njen račun nakazovali sredstva iz tujih bank in prevzete količine hmelja plačevali pridelovalcem s čeki, ki so jih ljudje potem vnovčili v posojilnici. To je sicer imelo tudi posledice pri drugih denarnih zavodih v dolini, saj se je vsled tega pri njih zmanjšal promet. Razumljivo je, da so mnogi hmeljarji zaradi enostavnejšega poslovanja odprli svoj račun kar pri Savinjski posojilnici v Žalcu.(74)

Franc Ježovnik, ki se že vrsto let ukvarja s proučevanjem preteklosti v dolini, je zbral podatke o prispevkih in podporah, ki jih je odobraval Savinjska posojilnica v Žalcu. Nekaj teh objavljamo za boljšo predstavo o tovrstni dejavnosti osrednjega denarnega zavoda doline.(75)

5. junija 1897:

	v K
Požarni brambi Žalski	300
Dirkarskemu društvu v Žalci	100
Tamburaškemu klubu Žalskemu	100
Dijaški kuhinji v Celji	20
Za oltar Sv. Pavelske cerkve	50
Za orglje Lurške cerkve	30
Za slov. planinsko društvo	
Savinjske podružnice	20
Spodnještajerskemu fondu	100
Družbi sv. Cirila in Metoda	25
Zvezi učiteljskih društev (slov.)	5
Ubogim šolarjem žalskim	25

21. junija 1904:

	v K
Obrtno nadaljevalna šola v Žalcu	200
Požarni brambi v Žalcu — za parno brizgalno (poleg rednega letnega »darila«)	400
Žalskemu odseku Celjskega Sokola v Žalcu	200
Slovenski šolski matici v Ljubljani	10
Požarni brambi v Arji vasi	40
Požarni brambi v Latkovi vasi	30
Požarni brambi v Grajski vasi	20
Požarni brambi v Gotovljah	20
Godbi na lok v Sv. Pavlu	20
Za narodni sklad na Koroškem	20
Zgodovinskemu društvu za Slovensko Štajersko v Mariboru	10
Podravske podružnice Sokola v Brežicah	20
Za šolske izlete	20

25. februarja 1931:

	v din		v din
Narodna galerija Ljubljana	100	Prostovoljno gasil. društvo	
Rdeči križ Beograd	100	v Kaplji	100
Podporno društvo za gluhonemo mladino Ljubljana	100	30. marca 1933:	
Gasilno društvo Parižlje-Topovlje	50		v din
Gasilno društvo Vrbje	500	Podružnica Hmeljarskega društva Žalec	1.000
14. marca 1932:		Hmeljarsko društvo za Slovenijo	100
	v din	Krajevna protituberkolozna liga v Celju	50
Zveza slušateljev univerze v Ljubljani	100	Podpornemu društvu slepih Ljubljana	100
Podporno društvo za uboge učence drž. realne gimnazije v Celju	100	Prost. gasil. društvo Zg. Ponikva	100
Zveza kulturnih organizacij Maribor	50	Gruda slov. gosp. dijaška zadruga Ljub.	100
Stanica za soc. skrb. rekonval. del. in nameščencev Celje	50	Podr. Kola Jugoslov. Sester v Žalcu	1.000

Okupator je premoženje posojilnice takoj zaplenil, poslovanje pa ukinil.

Med okupacijo je v Žalcu najprej delovala nemška hranilnica Sann-taler Vorschussverein od 1. maja do 30. novembra 1941. Od 1. decembra 1941 je opravljala denarniške posle Raiffeisenkasse vse do konca okupacije.

Po umiku okupatorja so se nekdanji vodilni člani posojilnice takoj spet vrgli na delo.

Kmalu pa je oblast prevzela pobudo za preusmeritev nekdanje združne dejavnosti tudi v denarništvu. Vendar naj bi vse izgledalo kot da se delovanje nadaljuje, torej tudi tisto posojilništvo izpred vojne. To dokazuje tudi sklic rednega občnega zbora posojilnice, ki so ga pripravili 28. aprila 1946. V vabilih je namreč pisalo, da gre za 60. občni zbor in da bo ta v »zadružni pisarni«. Jože Aubrecht, delegat ministrstva za finance Slovenije, je na začetku ugotovil, da zbor ni sklepčen in odredil, da bo potekal uro kasneje ob vsakršni udeležbi. Zbor je potem vodil Jože Aubrecht; zapisnikarica je bila Milica Jošt, dolgoletna uradnica posojilnice.

Za uvod je predsednik zbora nagovoril navzoče v smislu novih časov in pohvalil nekdanje vodstvo posojilnice, ki je s preudarnostjo rešilo med vojno veliko premoženja zavoda. Nato so sprejeli obračun za leto 1945 in ugotovili, da je premoženje posojilnice upadlo od 16,450.775 din v letu 1940 na 7,321.028 din v letu 1945.

Mimo določil pravil iz leta 1940, ki naj bi služila kot temelj poslovanja, so izvolili mnogo številčnejši upravni odbor kot so ga pravila sicer

predvidevala. Volili so tudi namestnike za člane upravnega in nadzornega odbora.

Izvoljeni so bili v upravni odbor Ivan Ocvirk, predsednik, Jože Aubrecht, podpredsednik, Martin Jošt, tajnik, in kot člani Vinko Novak, Milan Košenina, Jože Ribič, Karl Kočevar, Edo Razboršek in Leopold Janežič. Za namestnike so izvolili: Franca Goričana, Jožeta Kača, Franca Omladiča, Vinka Poteka in Adalberta Stamola. Nadzorni odbor so sestavljali Vilko Senica, Vinko Jordan in Ivan Kronovšek, njihovi namestniki pa so bili Franc Antloga, Konrad Zajc in Anton Šepec.

V novem vodstvu posojilnice je opaziti le malo imen nekdanjih prizadevnih združnikov.

Na občnem zboru so sprejeli še sklep o doplačilu združnega deleža.

V nadaljevanju poslovanja so 12. maja 1946 sprejeli vzorčna pravila Iniciativnega združnega odbora v Ljubljani in hkrati z novimi pravili določili pristopnino 10 in združni delež 25 din.

Izredno skupščino (ne več občni zbor) so sklicali 19. januarja 1947 in na njej izvolili delegata za I. Združni kongres v Ljubljani; delegat je bil Ivan Ocvirk.

Uredba o likvidaciji kmetijskih zadrug (17. april 1947) je zajela tudi Savinjsko posojilnico v Žalcu. Kot likvidatorji so bili imenovani: Ivan Ocvirk, predsednik OLO Celje, Jože Štajnpihler, upravnik Narodne banke, podružnica Celje, Tine Kocmur, bančni urednik iz Celja, in Riko Jerman, hranilnični uradnik iz Celja. Prvega januarja 1949 se je posojilnica preimenovala v Krajevno hranilnico Žalec.

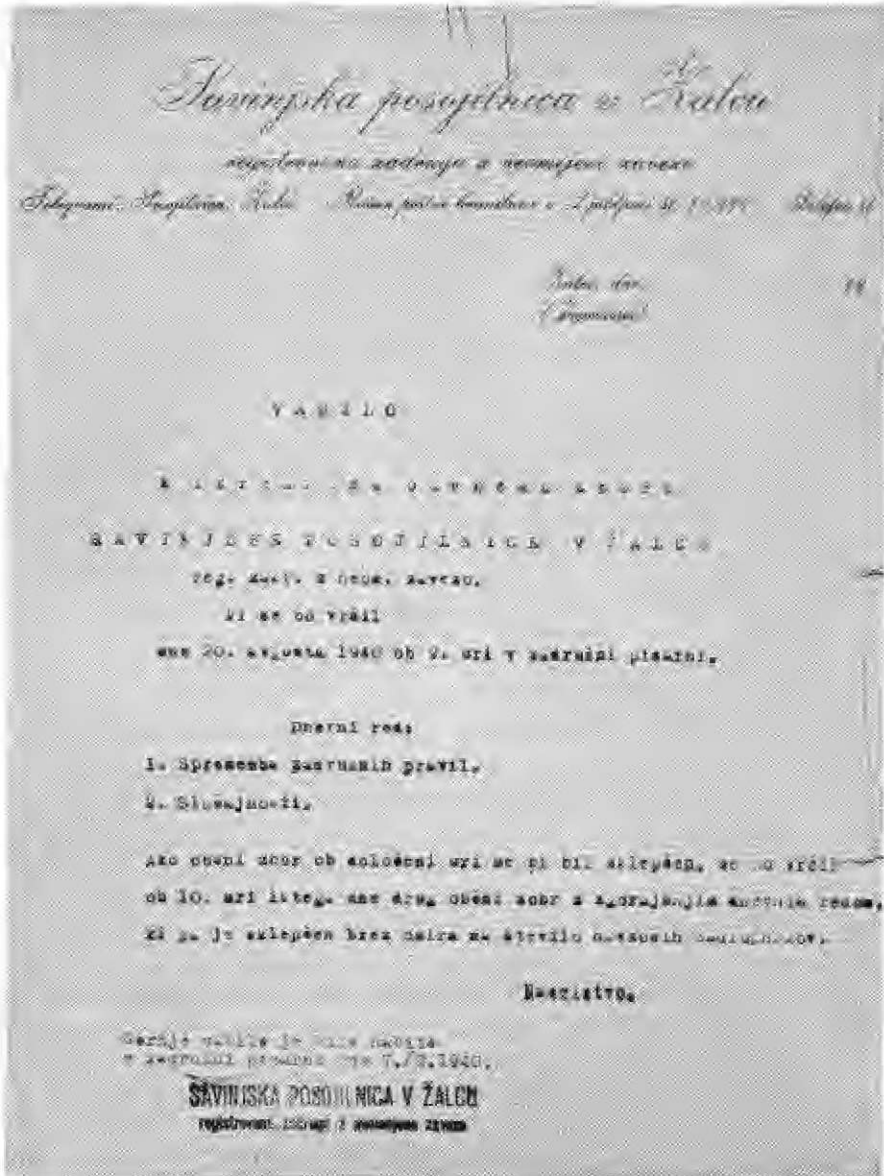
Dne 1. marca 1952 je prevzela vse denarniške posle v Žalcu Narodna banka, podružnica Žalec. Kako se je uradništvo pomnožilo v novih razmerah, je lepo opisal Janko Orožen: »V posojilnici so nekdanj zmogli posle 4 uslužbenci, zdaj jih je treba 28«. Verjetno je imel v mislih podatke v času prve polovice petdesetih let. (76)

Prvega aprila 1956 je od Narodne banke prevzela posle Komunalna banka Celje s svojo enoto v Žalcu. Ta banka je imela v Žalcu svojo podružnico, ki jo je sprva vodil Ivan Rajh, nato pa Tone Delak.

Leta 1965 se je Komunalna banka preimenovala v Kreditno banko Celje, ki se je leta 1971 vključila v Ljubljansko banko s tem, da je v Celju bila podružnica, v Žalcu pa ekspozitura.

Ob koncu opisovanja delovanja hranilnic in posojilnic v Savinjski dolini naj poudarimo, da so odigrale vsestransko pomembno vlogo v našem gospodarskem in narodnem življenju.

Posebno velja omeniti, da v letu, ko je izšel tale zapis, poteka 110 let od ustanovitve Savinjske posojilnice v Žalcu in 100 let od pričetka poslovanja Posojilnice na Vranskem. Preteklost je nauk za prihodnost in naše narodno denarništvo je tak nauk. Morda bodo tisti, ki menijo, da je treba v tem pogledu kaj »izumiti«, vendarle našli napotke v lastni deželi, ki je dala mnoge izredne ljudi tako po marljivosti kot po umu.

Vabilo za izredni občni zbor v letu 1940

Skušali smo dokazati, da ljudski denarni zavodi niso bili sami sebi namen, da so reševali ljudi in naše narodno premoženje. Razlike med njimi so sicer bile v načelu, da so eni služili bolj mestnemu oziroma trškemu prebivalstvu, posebno rajfaznovke pa so bile povsem ljudske, od ljudi za ljudi vodene, zato jih je tudi bilo največ.

Ljubljanska banka v Savinjski dolini

Ljubljanska banka Splošna banka Celje, d.d., posluje kot samostojna banka in opravlja vse vrste bančnih poslov.

V želji, približati poslovanje banke poslovnim prijateljem, je poskrbela za razmeroma gosto mrežo svojih enot tudi v Savinjski dolini. Poleg ekspoziture v Žalcu posluje banka še preko šestih agencij: Braslovče, Polzela, Prebold, Vransko, Šempeter in agencija Hmezad.

Večina teh enot je najprej poslovala v najetih prostorih, kar je povzročalo težave pri posodabljanju in prenavljanju. Zato je banka želela pridobiti ustrezne prostore, ki so v njeni lasti in večina enot je sedaj v poslovnih prostorih, ki so last banke in seveda ustrezajo tako zunanji podobi kot tehnološkim zahtevam poslovanja.

Naj naše enote predstavimo malo поблиže.

Ekspozitura Žalec posluje od leta 1966 v lastnih prostorih in delno v prostorih, najetih od SDK. Večje prenovne in izboljšave je banka opravila leta 1980.

Agencija Braslovče je poslovala od leta 1971 v najetih prostorih, od leta 1989 dalje pa že v lastnih z ustrezno zunanjo podobo.

Agencija Polzela je bila ustanovljena leta 1974 in je sprva poslovala v najetih prostorih, od 1981 dalje pa razpolaga s svojimi prostori v Blagovnici na Polzeli.

Agencija Vransko je s svojim poslovanjem pričela leta 1975 v zasebni hiši, leta 1979 pa se je preselila v lastne poslovne prostore.

Agencija Prebold je od leta 1975 poslovala v gasilskem domu. Zaradi povsem neustreznega prostora (16 m²) se je leta 1984 preselila v lastne prostore v Blagovnici Prebold.

Agencija Šempeter je bila ustanovljena 1977 in posluje vseskozi v lastnih prostorih v sklopu Blagovnice.

Agencija Hmezad deluje v Blagovnici Hmezada od leta 1984 dalje v najetih prostorih.

Kot je razbrati iz navedenih podatkov, je Ljubljanska banka sproti skrbela za sodobno poslovanje in prilagajanje ustreznih bančnih tehnologij. (77)

Ljubljanska banka Celje je bila prva v Sloveniji, ki je poskrbela za široko mrežo šolskih hranilnic. Tudi v Savinjski dolini so v to dejavnost vključene naslednje šole v žalski občini:

Šolske hranilnice — občina Žalec

1. OSNOVNA ŠOLA BRASLOVČE	— centralna	(27. 3. 1974)
2. LETUŠ	— podružnična	(15. 4. 1977)
3. GOMILSKO	— podružnična	(07. 2. 1978)
4. OSNOVNA ŠOLA GRIŽE	— centralna	(oktober 1970)
5. LIBOJE	— podružnična	(05. 3. 1975)
6. OSNOVNA ŠOLA POLZELA	— centralna	(november 1973)
7. ANDRAŽ	— podružnična	(26. 2. 1975)
8. OSNOVNA ŠOLA PREBOLD	— centralna	(07. 3. 1974)
9. ORLA VAS	— podružnična	(04. 6. 1980)
10. OSNOVNA ŠOLA VRANSKO	— centralna	(oktober 1970)
11. TABOR	— podružnična	(07. 3. 1974)
12. OŠ PETER ŠPRAJC-JUR ŽALEC	— centralna	(16. 10. 1973)
13. GOTOVLJE	— podružnična	(18. 11. 1975)
14. PONIKVA PRI ŽALCU	— podružnična	(10. 5. 1973)
15. VINSKA GORA	— podružnična	(23. 10. 1974)
16. OSNOVNA ŠOLA PETROVČE	— centralna	(november 1973)
17. VELIKA PIREŠICA	— podružnična	(10. 10. 1975)
18. GALICIJA	— podružnična	(22. 6. 1973)
19. OSNOVNA ŠOLA ŠEMPETER	— centralna	(27. 11. 1973)
20. OŠ LJUBA MIKUŠ ŽALEC	— centralna	(04. 4. 1977)

V občini Žalec je 9 centralnih in 11 podružniških osnovnih šol.

Razen poslovnih enot Ljubljanske banke poslujejo v Savinjski dolini še enote Hranilno kreditne službe Hmezad v Žalcu, Vrbju, Mlekarni Arja vas, Mirozanu, Inštitutu za hmeljarstvo v Žalcu, Arji vasi, Nama Žalec, Strojna Žalec in v Šempetru.

Neodvisno od naštetih enot Hmezada pa deluje še 9 enot v okviru hranilno-kreditne službe pri Kmetijski zadrugi Savinja Žalec, seveda v raznih krajih doline.

V Žalcu posluje še Abanka d.d. Ljubljanska s svojo ekspozituro. Svoji ekspozituri imata v Žalcu tudi Slovenska investicijska banka d.d. Ljubljana in Stanovanjsko komunalna banka d.d. Ljubljana.

Opombe

- (1) Miloš Štibler, Razmišljanje ob štiridesetletnici Zadrुžne zveze v Celju, Celje 1923, stran 7 (Spominski zapis)
- (2) Janko Lesničar, Črtice iz zgodovine Zadrुžne zveze v Celju, Spominski zapis, Celje 1923
- (3) Spominski zapis Zadrुžne zveze v Celju, Celje 1923, stran 16
- (4) Pregled vsega slovenskega zadrुžništva, Zadrुžni zbornik, Ljubljana 1937, stran 113
- (5) Knjiga zapisnikov občnih zborov Posojilnice Vransko, hrani Franc Krivec, Prekopa 5
- (6) Gospodarski položaj Slovencev v prejšnjem stoletju, Zadrुžni zbornik, Ljubljana 1937, stran 8
- (7) Janko Lesničar, Črtice iz zgodovine Zadrुžne zveze v Celju, Spominski zapis, Celje 1923, stran 18
- (8) Edward G. Standinger, Die Suedmark, Schriftenreihe des Oesterreichischen Ost- und Suedosteuropa Instituts, Band 13, Wien — Muenchen 1988. Geschichte der Deutschen im Bereich des heutigen Slowenien 1848 — 1941, strani 130 — 154
- (9) Gospodarski položaj Slovencev v prejšnjem stoletju, Zadrुžni zbornik, Ljubljana 1937, stran 10
- (10) Ob zibelki zadrुžništva, Zadrुžni zbornik, Ljubljana 1937, stran 17
- (11) Aleksander Videčnik, Denarništvo v Šaleški in Zgornjesavinjski dolini, Velenje 1989, stran 19
- (12) Dr. Janez Evangelist Krek, Izbrani spisi (uredil Ivan Dolenc) I. strani 80 — 81
- (13) Miloš Štibler, Razmišljanje ob štiridesetletnici Zadrुžne zveze v Celju, Spominski zapis, Celje 1923, stran 12
- (14) Janko Lesničar, Črtice iz zgodovine Zadrुžne zveze v Celju, Spominski zapis, Celje 1923, strani 17 — 22
- (15) Janko Orožen, Celje in slovensko hranilništvo, Celje 1977, stran 80
- (16) Spominski zapis ob štiridesetletnici Zadrुžne zveze v Celju, Celje 1923, stran 36
- (17) Spominski spis Zadrुžne zveze Celje, Celje 1923, stran 30
- (18) Dr. J. Basaj, Zakaj smo tuž, Narodni gospodar, letnik 1931, strani 74 — 75
- (19) Dr. J. Basaj, Delo za varčevanje v praksi, Narodni gospodar, letnik 1931, strani 17 — 20
- (20) Še o zakonu o zaščiti kmeta, Narodni gospodar, letnik 1932, stran 181
- (21) Še enkrat o razdolžitvi kmeta, Narodni gospodar, letnik 1932, strani 145 — 147
- (22) Prav tam, strani 182 — 183
- (23) Uredba o ureditvi izplačil vlog pri denarnih zavodih, Narodni gospodar, letnik 1933, stran 5 — 6
- (24) Dr. Vlado Valenčič, Izpremembe v značaju našega kreditnega zadrुžništva, Narodni gospodar, letnik 1938, stran 40
- (25) Sodni arhiv Okrožnega sodišča v Celju, hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (26) Listine hrani Aleksander Videčnik, Mozirje
- (27) Spomini Franca Koširja, rajnika Posojilnice na Vranskem in dolgoletnega uslužbenca povojnega zadrुžnega denarništva
- (28) isti vir
- (29) Okrožnice in drugo gradivo nekdanje braslovške hranilnice in posojilnice hrani Izток Omladič v Poljčah 9
- (30) Spominski zapis Zadrुžne zveze Celje, Celje 1923, stran 30
- (31) Register Okrožnega sodišča v Celju, Hrani Zgodovinski arhiv Celje

- (32) Letopis Zveze slovenskih posojilnic v Celju, Celje 1905
- (34) Spominski zapis Zadružne zveze Celje, Celje 1923
- (35) Spomini Melča Jošta iz Celja, Medlog (Joštov mlin)
- (36) XIII. Letopis Zveze slovenskih posojilnic v Celju, Ob dvajsetletnici njenega delovanja, Celje 1903, stran 19
- (37) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (38) Letopis Zveze slovenskih posojilnic v Celju; Celje 1905
- (39) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje.
- (40) Knjiga zapisnikov Posojilnica Vranksko, hrani Franc Košir na Prekopi 5
- (41) Zapisnik hrani Štefan Kočar na Vranskem
- (42) Listine in zapisnike hrani Franc Košir, Prekopa 5
- (43) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (44) Janko Orožen, Celje in slovensko hranilništvo, Celje 1977, stran 70
- (45) Knjiga zapisnikov braslovške HiP. Hrani Iztok Omladič v Poljčah 9
- (46) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (47) prav tam
- (48) Janko Orožen, Celje in slovensko hranilništvo, Celje 1977, stran 71
- (49) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (50) Spominski zapis Zadružne zveze Celje, Celje 1923, stran 30
- (51) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (52) prav tam
- (53) prav tam
- (54) prav tam
- (55) prav tam in osebni spomini Helene Miklavc in Antona Mešiča, oba s Polzele
- (56) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (57) Spominski spis Zadružne zveze Celje, Celje 1923
- (58) Janko Orožen, Celje in slovensko hranilništvo, Celje 1977, stran 71
- (59) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (60) prav tam in spomini Ivan Marovt, Topovlje, Franc Radišek, Braslovče
- (61) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (62) Spominski spis Zadružne zveze Celje, Celje 1923
- (63) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (64) prav tam
- (65) Knjiga zapisnikov, hrani jo Franc Košir v Prekopi 5
- (66) prav tam
- (67) Janko Orožen, Celje in slovensko hranilništvo, Celje 1977, stran 35
- (68) prav tam
- (69) Register Okrožnega sodišča v Celju. Hrani Zgodovinski arhiv Celje
- (70) Knjiga zapisnikov Savinjske posojilnice Žalec, hrani Franc Ježovnik v Grižah
- (71) Dr. Josip Vošnjak je v Koledarčku družbe sv. Mohorja leta 1872 objavil vzorčna pravila za slovenske hranilnice. Kot mlad zdravnik v Šmarju pri Jelšah je želel na temelju teh pravil ustanoviti denarni zavod. Oblasti so to preprečile. Pravila so bila prirejena po češkem vzoru, v njih pa je bilo veliko izrazov, ki jih je Vošnjak kot nestrokovnjak za denarništvo prilagodil pač svojemu pojmovanju in jeziku.
- (72) Večina nekdanjih hranilnic je imela v pravilih navedene »odpovedne roke«. To je bilo potrebno, ker predvsem zavodi na deželi niso imeli v pisarnah večjih vsot denarja, za to tudi niso bili opremljeni (varne blagajne). V času »odpovedi« so poskrbeli za denar, potreben za predvideni dvig z računa zadružnika.
- (73) Država je za izvajanje zakona o odpisu kmečkih dolgov zadolžila Priviligirano agrarno banko iz Beograda, ki je v ta namen ustanovila v Ljubljani svojo podružnico. Ni treba poudarjati, da je bil to za banko izreden posel, za krajevne denarne zavod pa veliko breme.
- (74) Milica Joštova iz Žalca, posojilničina uradnica izpred druge svetovne vojne, se spominja poslovanja Savinjske posojilnice v Žalcu: bilo je sodobno in izredno

sprotno. Opravljali so posle, ki so sicer bili običajni v okviru bank, torej lahko trdimo, da je posojilnica opravljala vsa zahtevna bančna dela.

- (75) Franc Ježovnik, Zanimivosti, Savinjski zbornik V, strani 260 — 264
- (76) Janko Orožen, Celje in slovensko hranilništvo, Celje 1977, stran 39
- (77) Podatki iz Službe plana, analiz in poslovne informatike pri LB Celje

Ekspozitura Ljubljanske banke v Žalci. Enota je v času izida tega zapisa še poslovala v tej zgradbi, vendar se je že kmalu potem preselila v sodobne in ustreznejše poslovne prostore

Kazalo

Zadružno povezovanje	4
Ogroženo slovenstvo	9
Zakaj slovensko hranilništvo	12
Zveza slovenskih posojilnic v Celju	18
Denarniško poslovanje po prvi svetovni vojni	23
Denarni zavodi po letu 1941	29
Poslovanje po letu 1945	30
Kmečka hranilnica in posojilnica v Št. Petru v Savinjski dolini	33
Hranilnica in posojilnica v Gotovljah	34
Posojilnica na Vranskem	36
Hranilnica in posojilnica v Braslovčah	43
Kmečka hranilnica in posojilnica v Žalcu	49
Hranilnica in posojilnica v Grižah	50
Kmečka hranilnica in posojilnica v Grižah	51
Kmečka hranilnica in posojilnica v Petrovčah	52
Hranilnica in posojilnica v Petrovčah	53
Kmečka hranilnica in posojilnica v Št. Pavlu pri Preboldu	54
Hranilnica in posojilnica na Polzeli	55
Hranilnica in posojilnica v Št. Pavlu pri Preboldu	56
Hranilnica in posojilnica v Št. Petru v Savinjski dolini	57
Ljudska hranilnica in posojilnica v Braslovčah	58
Hranilnica in posojilnica v Št. Jurju ob Taboru	59
Kmečka hranilnica in posojilnica v Št. Jurju ob Taboru	60
Hranilnica in posojilnica na Vranskem	61
Savinjska posojilnica v Žalcu	66
Ljubljanska banka v Savinjski dolini	73
Šolske hranilnice — občina Žalec	74
Opombe	75

